

מסכת

מנחות תלמוד^{מן} בבלי

עם פירוש רש"י ותוספות

נסדר על פי

דפוס ראשון (וויניציאה ה'רפ"ב)

המונה

ונוספו בו סימני פיסוק

בגוף כתב יד

רבינו בצלאל אשכנזי

(מחבר ה'שיטה מקובצת')

על מסכת כתובות, נזיקין (תלתא בבין) וחולין

ועליהם נוספו

ציונים והגהות ומוסף תוספות

שנעתק מגוף כתב יד

רבינו בצלאל אשכנזי

בצירוף מבוא, פקסימיליות, ופירוש ע"ן יוסף

חוברת ראשונה

בעריכת

יוסף יצחק קעלער

ברוקלין נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

פתח דבר

סדר קדשים עם הגהות רבינו בצלאל אשכנזי

תלמוד בבלי מסכת מנחות נדפס לראשונה בויניציאה בחדש אב שנת רפ"ב עם פירוש רש"י ותוספות. ונפלו בה הרבה שיבושים הן בנוסח הגמרא הן בנוסח פירוש רש"י והן בנוסח התוספות (וכמו כן נדפס לראשונה בזמן ההוא תלמוד בבלי על מסכתות זבחים, בכורות, ערכין, תמורה, כריתות, ומעילה עם פירוש הקונטרס) ושעל רוב מסכתות אלו הוא פירוש רש"י ועל מסכת מעילה הוא פירוש רבינו אליקים הלוי ממגנצא¹) ותוספות, ומשניות ותלמוד בבלי של מסכת תמיד עם פירוש המפרש, ומשניות של מסכת מדות וקנים עם פירושים; וגם במסכתות ההם נפלו הרבה שיבושים. אבל מסכת חולין כבר נדפס לראשונה בשנת רמ"ט בפיזרו, והוכן לדפוס ע"י ר' דוד בדקדוק גדול.

בדפוס שני נתקנו מקצת מהטעויות. אך דפוסי פולין ואשכנז (והדפוסים שבעקבותיהם) נעתקו על פי נוסח הדפוס הראשון.

ורבינו בצלאל אשכנזי הגיה את הגמרא ופירוש הקונטרס והתוספות של סדר קדשים (דפוס וויניציאה) על פי כתבי יד שהיו בידו, וכמו כן העתיק בגליון הגמרא קטעים שלמים מפירוש רבינו גרשום מאור הגולה (שנכתב ע"י תלמידיו או תלמידי תלמידיו) ומתוספות אחרות שהיו בידו. וכמו כן ציין מראי מקומות וציונים להגמרא רש"י ותוספות.

הגהותיו על סדר קדשים נעתקו מגוף כתב ידו על ידי ר' שלמה עדני בכתב יד המונח בספריית בריטיש מוזיאום ונקרא על ידו 'בנין שלמה לחכמת בצלאל' (ונדפסו משם על מסכת חולין בתלמוד בבלי דפוס ווילנא בכותרת: 'שיטה מקובצת', ועל שאר המסכתות נדפס ע"י הרב יעקב דוד אילן בתשעה כרכים החל משנת תשל"ה ועד שנת תשד"מ (וחזר ונדפס בהוצאה שניה בשלשה כרכים בשנת תשנ"ב) בכותרת הנ"ל).

וכשניגשו האלמנה והאחים ראם להדפיס את התלמוד בבלי בוילנא בשנת תר"מ ואילך הודיע להם הרב אברהם ב"ר צבי הירש אייזענשטיין מירושלים שהעתיק הגהות רבינו בצלאל אשכנזי על מסכתות מסדר קדשים דפוס וויניציאה, ובסוף העתקתו את ההגהות על סדר קדשים כתב: "והנה ה' אינה ברוב חסדיו להוציא אור תעלומה את הגהות וחידושים אשר אסף וליקט הגאון רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל בעל שיטה מקובצת על סדר קדשים, והנה באו לידי הגמרות שלמד הגאון רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל וכתב בכת"ק הגהות על גמרא ורש"י ותוס'.., ומסר להם את ההגהות על מנת להדפיסם, ונדפסו בתלמוד בבלי הוצאת ווילנא בשם "שיטה מקובצת".

המסכתות מסדר קדשים דפוס וויניציאה (רובם מההדפסה הראשונה ואיזה מסכתות מהדפסה השניה) עם ההגהות שהיו תחת ידו בחמשה כרכים נמצאים היום בספרייה הלאומית בירושלים.

ובמאמרו של אליאב שוחטמן בקובץ עלי ספר חוברת ג (שיצא לאור בחודש תשרי תשל"ז) כתב שההגהות על דפוס וויניציאה בכרכים הנ"ל נכתבו לא בגוף כתב ידו של רבינו בצלאל אשכנזי כי אם בכתב יד הרב אברהם פיליפ, והשוואה להעתקת הרב שלמה עדני מוכיח כי הרב פיליפ הוסיף גם מדיליה הגהות על פי קבצים אחרים של כתבי יד שהיו בידו, וישנם גם הגהות של רבינו בצלאל אשכנזי שלא נעתקו ע"י הרב פיליפ. וגם מאיר בניהו (בנו של הרב יצחק ניסים) בקובץ זכרון אסופות על שם הרב נסים האריך בנידון זה.

ובביקורי בספרייה הלאומית בירושלים מצאתי שנמצא שם (מספר 79 Heb. 4) [בנוסף לטופס כמעט שלם של מסכת מנחות שעם הגהות הרב פיליפ, גם כן] דפים ב-ח של מסכת מנחות דפוס וויניציאה רפ"ב עם הגהות רבינו בגוף כתב ידו².

ומתוך ההגהות מוכח שהיו בידו של רבינו במסכת מנחות כמה כתבי יד של הגמרא ולכל הפחות כתב יד אחד של פירוש הקונטרס על מסכת מנחות³.

(1) קטע מהפירוש על דף ב' ע"ב נעתק בספר יחסי תנאים ואמוראים לרבינו יהודה בר קלונימוס משפירא בשם פירוש רבינו אליקים. ופירושו של רבינו אליקים מיוסד על פירוש מגנצא מיוסד רבינו גרשום מאור הגולה שנדפס בגליון התלמוד בבלי דפוס ווילנא תר"מ-תרמ"ו ואילך.

(2) מציאותו של הטופס הנוסף מדפוס וויניציאה רפ"ב של דפים ב-ח עם הגהות נזכר גם במאמריהם של שוחטמן ובניהו, אך הם לא זיהו את כתב היד של ההגהות בתור כתב ידו של רבינו בצלאל אשכנזי.

(3) בהגהות רבינו על מסכת זבחים נזכר בפירוש כמה פעמים בהגה לתוספות 'תוספות כתיבת יד' (בדפים לו-לז; דף עג ע"ב ד"ה ונכבשינהו), 'נ"א' (דף מה

הפקסימיליות וההוצאה הנוכחית של דפים ב-ד

וזה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, הנני מדפיס בזה פקסימיליא מגוף כתב יד רבינו הגהות על תלמוד בבלי עם רש"י ותוספות מסכת מנחות דפוס ראשון (ויניציאה רפ"ב) דפים ב-ז, וערכתי לדפוס דפים ב-ד על פי הדפוס הראשון עם הגהות (וסימני פיסוק) רבינו.

רוב ההגהות שבגמרא שהם תיקוני שיבושים שנפלו בדפוס הראשון על פי הכתב יד תוקנו בפנים. רק במקומות אחדים היכן שבגמרא נדפס נוסח אחד ורבינו הגיה על פי נוסח כתב היד שלפניו השארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון (וציינתי הגהת רבינו על הגליון).⁷

[בדף ב ע"ב בהבירייתא 'רבי שמעון אומר כל המנחות' נדפס 'שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, חריבה לשום בלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה' ובהמשך הסוגיא: 'הניחא לרב אשי דאמר כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת.. ואי נמי כדקא משני רבא כאן בקומץ מנחה לשום מנחה כאן בקומץ מנחה לשום זבח הא מתניתין מנחה לשום מנחה היא דקתני', ורבינו הגיה בכל המקומות הללו 'לשום' במקום 'לשם'; והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון על כנו, שכן הוא בכתב יד מינכן, ועד"ז הוא בתוספתא מנחות פרק א הלכה א "מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, מרחשת לשום בלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה".

שם בהבירייתא 'רבי שמעון אומר קדש קדשים היא כחטאת וכאשם' נדפס 'יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם', ורבינו כתב קו על תיבות אלו מלמעלה להורות שצריך למחוק את זה, וכן ליתא בכ"י מינכן; והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון על כנו על פי תורת כהנים פרשת צו (משם הובאה הבירייתא להגמרא).

בדף ג ע"ב נדפס בדפוס ראשון: 'רב אשי אמר לא קשיא כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מרחשת: מנחת מחבת לשום מרחשת - במנא קא מחשב, ומחשבה במנא לא פסולה; מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת במנחה דפסולה בה מחשב' קא מחשבה'. והגיה רבינו: 'רב אשי אמר לא קשיא כאן בקומץ מחבת לשום מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום מרחשת: מנחת מחבת לשום מרחשת - במנא קא מחשב, ומחשבה במנא לא פסולה; מנחת מחבת לשום מנחת מרחשת במנחה דפסולה בה מחשבה קא מחשב, ובאופן הא' (לשום מרחשת) הגיה רבינו פעמיים 'מחבת' במקום 'מנחת מחבת', והוא בהתאם לפירוש רש"י (כפי שהוגה ע"י רבינו): 'מחבת לשם מרחשת, דאמר הכי: הריני קומץ מחבת לשם מרחשת, התם לא פירש מנחה' [ובדפוסים המאוחרים יותר הוגה בפירוש רש"י: 'הכי גרסינן: מחבת לשם מרחשת'] [ועד"ז פירש רש"י בדף ב ע"ב ד"ה הניחא לרב אשי: 'דהא דאמר רבי שמעון עלו, באומר הריני קומץ מחבת לשם מרחשת, דכיון דלא אדכר שמה דמנחה אלא שמה דמנא דברי רוח בעלמא נינהו']; אבל בתוספות כתבו: 'כאן בקומץ מחבת לשם מרחשת גרסינן, ואית דגרסי: כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת ושניהם יש ליישב'. ולפי פירוש רש"י נמצא שידע שזהו מחבת וולכן אמר 'הריני קומץ מחבת' ובכל זאת קמצה לשם מרחשת [ובתוספות רבינו פרץ הכהן (שנדפס בשם חידושי הרשב"א) ד"ה מחבת לשם מרחשת כתב 'ולאו דוקא דלימא האי לישנא דהריני קומץ מחבת לשם מרחשת, שהרי בכל מקום שמזכיר את שינוי השם אינו מזכיר שם הקרבן כגון אם הוא עולה ומשנהו לשלמים אינו אומר הריני שוחט עולה לשם שלמים אלא אומר הריני שוחטן לשם שלמים' עיין שם בארוכה], משא"כ לפי הגירסא 'כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת' יש לפרש שמנחת מחבת היא המנחה שנקמצה שלא לשמה והכוונה בהקמיעה היא רק התיבות 'לשם מרחשת' או 'לשם מנחת מרחשת' (שרב אשי אמר דבקומץ מנחת מחבת 'לשם מרחשת' סבר רבי שמעון שעלו לבעליה לשם חובה, משא"כ בקומץ מנחת מחבת 'לשם מנחת מרחשת'). והשארתי בפנים נוסח הדפוס הראשון 'כאן בקומץ מנחת מחבת לשם מרחשת.. מנחת מחבת לשום מרחשת' על כנו מכיון שהוא אחד הגירסאות בגמרא שהובא בתוספות.

בדף ד ע"ב נדפס בדפוס ראשון: 'והתנן המפריש מעות למזירותו לא נהנין ולא מועלין מפני שראויין לבוא כולן שלמים מת והיו לו מעות סתומין יפלו לנדבה.. (והוא משנה במסכת מעילה שנתקן גם בגמרא נזיר). ורבינו רשם קו על גבי התיבות 'והיו לו מעות' למחיקה, אבל תיבות אלו נמצאים בגוף כתב יד הרמב"ם במשניות מסכת מעילה, וכן הוא גירסת התוספות במסכת נזיר (כד, ב) [שפירשו שם ד"ה היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה 'נדבת צבור עולה הויא', ועל התיבות שהגמרא מצטטת 'היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה' (שהקשו עליה בדף כה ע"א: והלא דמי חטאת מעורבין בה) כתבו התוספות בד"ה היו לו מעות סתומים 'הכי גרסינן בספרים והיו לו, ומשמע דקאי אמפריש מעות לנזירותו דמסכת מעילה ולא אמתניתין [דהכא] דהיו לה מעות סתומים' עיין שם]].

(7) ובדף ד ע"א (קרום לסופו) נדפס בדפוס ראשון: 'לכדרב הונא אמר רב אשם שניתק לרעייה ושחטו לשום עולה כשר', וכן גרס בפירוש רבינו גרשום מאור הגולה, ולא הגיה רבינו את הנוסח אע"פ שמפירוש רש"י מוכח דגרס 'ושחטו סתם כשר לעולה' וכן הוא גירסת התוספות (וראה דקדוקי סופרים שם).

ורבינו העתיק במסכת מנחות ג"כ קטעים מפירוש רבינו גרשום מאור הגולה, ותוספות חיצוניות, ותוספות אחרות.

כמו כן הוסיף נקודות הפסק בהגמרא, רש"י ותוספות [והנה בדפוס פרנקפורט דאודר שנת תנ"ז נדפס לראשונה נקודות בפירוש רש"י לציון ההפרש בין דיבור המתחיל לפירושו של רש"י (וממנו נעתק בגמרות שלאחרי זה), בעוד שסימן ההפסק היחיד המופיע בדפוסים שלפני זה בפירוש רש"י הוא סימן הנקודותיים שבסוף כל דיבור].

ומתוך ההגהות הציונים והפיסוק ניכר שהיה מגמתו של רבינו בהגהת הגמרא להכין נוסח מוגה של הגמרא שידפסו ממנו מהדורה מתוקנת של הגמרא, ולכן על הקטעים שהעתיק מתוספות חיצוניות מדף ג ע"א ואילך מציין: תיבת 'גיליון' קודם התיבות וז"ל תוספות חיצוניות כדי להורות שידפסו את זה בהגליון [ובדף ג ע"א אחרי שגמר להעתיק הקטע השני מתוספות חיצוניות כתב: 'גיליון אחר.. ע"כ גליון אחר' כדי שכשידפסו את זה על הגליון ישימו ריוח בין הגליון הזה (שאין מקורו בתוספות חיצוניות) לקטע שלפני זה (שמקורו בתוספות חיצוניות)].

אבל כוונתו של הרב שלמה עדני בהעתיקת ההגהות היה בעיקר עבור עצמו כדי שיוכל להשתמש בהגהות אלו (בפרט לצורך חיבורו 'מלאכת שלמה'), ולכן לא העתיק סימני הפיסוק וגם לא הציונים 'גליון' [ועל הקטע השני הנ"ל ציין: 'ובגליון כתוב'].

כתבי יד של התלמוד בבלי ופירוש רש"י מסכת מנחות

בשנת תרע"ג נדפס דפוס צילום של כתב יד של תלמוד בבלי בשלימותו (כולל מסכת מנחות) הנמצא כעת בספריה במינכן, שינויי הנוסחאות (מנוסח הדפוסים) על פי כתב יד הנ"ל ובהשוואה לב' כתבי יד נוספים של תלמוד בבלי למסכת מנחות נדפס בספר דקדוקי סופרים לר' רפאל נתן נטע רבינוביץ.

[ובפרק האחרון נמצא בכתבי היד ובדפוס כמה לשונות מרבנן סבוראי, וטופס של פרק האחרון שלא נמצא בו אף אחד מהלשונות של רבנן סבוראי נתפרסם לאחרונה (בצירוף מבוא) ע"י עזרא שבט ב'מעלין בקודש' (רבעון לענייני המקדש וקדשים שליד כולל בית הבחירה) חוברת ב (סיון תש"ס) ע' 143-155].

כתב יד כמעט שלם של פירוש רש"י על מסכת מנחות מונח בספריית פטרבורג ⁴ Evr. IV 25 דפים יח-קא⁵.

[בספריית רומי מספר 487 ישנם 23 דפים מהפירוש לדפים מט-צג, (שינויי נוסח בין הפירוש שבכ"י זה לבין פירוש רש"י שבנדפס נדפסו בסוף מסכת מנחות במהדורת אל המקורות - פרדס (תשכ"ב)).

ישנם גם קטעים קטנים מהגניזה, הנמצאים בקמברידג' < 84. 99, 154 T-S AS 164 מתוך 5 דפים השייכים למנחות מ-מז.

בכריכה האחורית של כה"י מונטיפיורי 12 (פירוש הארוך לבעל הטורים) נמצאו 3 דפים ממכתב יד קדום של רש"י למנחות מא-מב⁶.

דף אחד מפירוש רש"י על מסכת מנחות דף מ נמצא בספריית אגודת חסידי חב"ד - ליובאוויטש, ונדפס ביגדיל תורה ברוקלין נ.י. סוף שנת תשל"ט].

ובהגהות רבינו לתחלת פרק שביעי כתב: 'זה הפירוש הדפוס אינו מפי' רש"י ז"ל מזה הפרק עד פרק שתי הלחם', ובמקום אחר (שטה מקובצת על מסכת חולין שנדפס לאחרונה מגוף כתב יד קדשו ע"י מכון אופק) ציין רבינו כי הפירוש שבדפוס על פרקים אלו היא פירושו של רבינו אלקים הלוי ממגנצא (המיוסד על פירוש רבינו גרשום מאור הגולה).

ע"ב בהג"ה לד"ה תלמוד לומר, 'ובספר אחר נ"א' (דף מז ע"א הגהות לד"ה מנין). ובהג"ה לדף קה ע"א גמרא ת"ר השורף פרה ופרים והמשלה את השעיר מטמעין בגדים .. כתב: 'בכאן האריכו בתוספות והוא בספרי היד והמדפיסים השמיטו אותו..'; אבל בהגהות לתוספות מנחות לא נזכר תוספות כתיבת יד.

(4) מיקרופילם ממנו נמצא במכון לתצלומי כתבי יד בספריה הלאומית סרט מספר 69471.

(5) בראשו נמצא פירוש רש"י לסוף מסכת בכורות. בדף קב נמצא פירוש למסכת קינין. בדף קה ע"ב מתחיל פירוש על מסכת תמיד. בדפים קטו-קמח נמצא פירוש רש"י למסכת תמורה. בדף קמט-קסו פירוש רבינו אלקים בן משולם על מסכת מעילה שנדפס סביב הגמרא במקום פירוש רש"י מדפוס ראשון (וינציאה) ואילך. מדף קסז עד הסוף נכתב פירוש רש"י על ערכין..

(6) ותודתי נתונה לר' עזרא שבט שהודיעני אודות כתבי יד הנ"ל מפירוש הקונטרס, וכן הפרטים אודות כתב יד פטרבורג.

פירוש רש"י שבהוצאה זו הוגהה (ובהוספת סימני הפיסוק) על פי הגהות רבינו שהגיה אותה מכתבי היד (ובעוד שחלק מהדברים שנשמטו בדפוס ראשון הם בגלל טעויות ע"י הדומות וכיו"ב [ונתקנו בהוצאה זו בפנים הרש"י], אפשר שהדפוס ראשון נערך עפ"י מהדורה ראשונית יותר מפירוש רש"י, וקטעים אחדים שנוספו בהגהות רבינו [מתוך הכתב יד] נדפס בהוצאה הנוכחית על הגליון⁸.

גם התוספות הוגה על פי הגהות (וסימני הפיסוק של) רבינו.

וכמו כן נדפסו על גליון הגמרא ורש"י: ציוני רבינו, ולקוטיו מפירוש מגנצא מיסוד רבינו גרשום מאור הגולה על הגמרא ותוספות חיצוניות השייכות לגמרא ורש"י; ועל גליון התוספות: ציוני רבינו על התוספות, ו'מוסף התוספות' שהם קטעים שהעתיק רבינו מתוספות חיצוניות ומקורות אחרים במקום שזה מוסיף ביאור לקושיית ותירוץ התוספות.

ונוספו בסופו קטעים מהחיבור 'עץ יוסף' על מסכת מנחות.

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת אחייני החתן התמים יוסף בן נחמן בער (ומרת דבורה) קריימאן שנפטר בדמי ימיו בכ"ח מרחשון ה'תשע"א, והוא בן כ"ג שנים, שעסק בלימוד ששה סדרי משנה בעיון על הסדר (עם התוספתא והתלמודים) (בבלי וירושלמי) ומדרכי ההלכה וכתבי הרגוצובי, ואחז באמצע לימוד סדר קדשים. הקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם, תיכף ומיד ממש.

ותודתי נתונה לספריה הלאומית בירושלים (ולספרנים: ר' עזרא שבט ומרת זמירה ראובני) שנתנו לי תצלומי גוף כתב יד רבינו בצלאל אשכנזי עם רשות לפרסמו בדפוס.

ולאלה שהשתתפו בהעול הכספי של הוצאת הספר לאור עולם (והקב"ה ישלם להם שכרם שיראו נחת מבניהם ובנותיהם וצאצאיהם).

ולאחי התמים חנוך הענדל שי, ישלח לו השי"ת רפואה שלמה בקרוב ממש, ויזכה לגדל ביחד עם זוגתו מרת חנה מרים בשמחה ומתוך נחת חסידותי את ילדיהם: דבורה איטא, יהודה, וישראל דוד שיחיו - לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ואחרון אחרון חביב נוות ביתי עקרת הבית אשת חיל מרת מינדל ריבה תחי' (בת מו"ח הרה"ח ר' שמחה בונם שי' פיקארסקי, ונכדתו של מו"ח ז' ראש ישיבת תורת'ל המרכזית (ה'תשי"א - התשנ"ב) הרב ישראל יצחק ז"ל פיקארסקי (מחבר הספרים 'חקרי הלכות' 'אוצרות השיעורים' ו'אבן ישראל' ועוד) שעמדה לימיני ועזרה לי בכל משך תקופת עריכת הספר. ואני תפלה לרבון העולם שנזכה לגדל יחד בשמחה ומתוך נחת חסידותי את צאצאינו: מנחם מענדל, יהודית, שלום דוב בער, שמואל, וחנה שיחיו - לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ויהי רצון שנזכה להתגלות מלך המשיח⁹ וקבלת מלכותו על ידי העם שבקול רעש גדול מכריזים ואומרים: 'יחי.. מלך המשיח לעולם ועד'.

יוסף יצחק (ב"ר יהודה ז"ל) קעלער

כ"ז אדר ראשון ה'תשע"א

(8) ומסגנון הפירוש על מסכת זו (נדירות המונח 'הכי גרסינן' שרגיל בלשון רש"י בשאר המסכתות, הביטוי בדף מח ע"ב ד"ה כי אתא רב יצחק: 'לישנא אחרינא: [שלא כדרך דבעינן] בני שנה והביא בני שתים, ומפי המורה שמעתינו ומפי רוב הגאונים; ולשון אחרון אינו כלום דאם כן מאי ששחטן, שהביאן מיבעי ליה, (ועוד) משמע קצת שפירוש זה נכתב ע"י רש"י בעודנו תלמיד בישיבת מגנצא אצל ר' יצחק בר' יהודה (לאחר פטירת רבו הראשון ר' יעקב בר' יקר בשנת ד'תתכ"ד).

(9) כפסק דין הרמב"ם (הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח פרק יא הלכה ד): 'אם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל ילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' - הרי זה בחזקת שהוא משיח' (שהוא קץ הגלות כמבואר בלקוטי שיחות של נשיא דורנו ח"ה ע' 149) [וראה גם שפת אמת לראש השנה (יא, ב)].

כל הבנויות שנקבעו שלא לשבץ כשירות אלא שלא עלו לבעלים כו'. עבודה קמיתא נקט והוא הוין נחניה ככלי והולכה והקטרה דקדנטי סיפא ד' עבודות יס בקומץ כנגד ד' עבודות איס בדם כדאמרין לקמן בפרק ד' (דף טו.) ובפרק קמא דזבחים (דף טז.) ובאותו ד' עבודות פסלה מחשבה שלא לשמן ומחשבה פיגול לחורן לזנוח וחוץ למקומו אבל בחטופה והגשה אין מחשבה פוסלת אף על גב דזעי בהונה. ובפרק קמא דזבחים (דף קז.) יליפין מקראי למחשבה פוסלת בשלמים ד' עבודות ושאר הצבים יליפין משלמים בהיקיזא דזאת התורה והקרא דמזאא שפחזי ומזכיר להו. ונראה דלמנוחות נמי יליפין למזזה משלמים מההיא

היקשה גופה כמו בזבחים למדרשא
דבין שמעון דדריש בגמרא בסמוך קדש
הקשים היא כחטאת וכאש מנחת חוטא
הרי היא כחטאת מנחת נדבה הרי היא
כאש לא מזין למיזף ללא עיקר דרשא
כדלמרינן בפרק קמא דזבחים (דף
טז.) דעיקר קרל כלכרבי יאורה (דף
לדבי חייא [הוא דלחא] בא לעובדה
יד עובדה בימין כחטאת כ' ולעכב
במנחת חוטא מפרש ההם מדכתיב זה
הוא כמו כחטאת וכן מפרש נמי בפירקין
בגמרא (דף טז.) מנחת חוטא ומנחת
קנאות דפסולות שאל לשמן דכתיב
זהו השמן ואם תחמר ועופות דכתיב
לשמן כדלמרינן בגמרא וכדתנן בזבחים

בפרק חטאת העוף (דף סו: סא) מנלן, לאי
מהיקשא דזאת התורה אי אפשר לומר
כן לפירוש הקונטרס דפרק קמא דחולין
(דף כה:) גבי עולת העוף דכתיב ואת השני
יעשה עולה כמשפט דדריש ההם (דף כה)
כמשפט חטאת בהמה דלוי בל אלא מן
החולין וזוים וזוירו הימנית ששקשה שם
(דף כה:) הקונטרס דמהיקשא דזאת התורה

וּפָקַח לְדָרִישׁ מִיָּהוּהָ בְּסוּף הַתּוֹרָה (וַתִּקְרָא) 7
(כ) מִה חֲטֵאתָ אִינִי בְּאֵלֶּךָ מִן הַחֹלִין
חָף כָּל דָּבָר שְׂחֻבָּה אִינִי בְּאֵלֶּךָ מִן
הַחֹלִין וּפִירֵשׁ בְּקוּטֵרֶם מִתּוֹךְ כִּד דְּעוּף
לֹא כִתְבָה בְּהִוָּה קִרָּא וְלֹא אֲמִירָנָא אֵלֶּךָ
בְּקִרְבָּנָה בְּהִמָּה; וְאִין לְתִרְךָ דִּילְפִינָא עוֹפוֹת
מִזֻּבְחִים לְעִינֵי כֻלָּמָה, לְדִאִרְכָּא לְמִיפְדֵּי מִה
זֻבְחִים שְׁכָן טַעוּנִין כְּלִים דְּרִבִּי הֵאֵי גִוְרָא
פְּרִיד בְּפִרְקָא אִיזִרֹה מִקּוֹמָן (זֻבְחִים דְּרִבִּי מִה)
גְּבִי כְּפֹו. וּמִיָּהוּהָ לְפִירֵשׁ הַוִּשְׁטֵרֶם הַחֹלִין

ו. חוץ מן הפסח דריש פסח לענין לשמן

ביום א' וזוהו נפקי שמע מינה לעופות נמי
 ברת כהנים מדכחיו היא, והא דלאיטריך
 והיה ההורה. ואריך עיון להאריך דרשא דמיייתי
 נא וזלחא כרבי אליעזר, ועוד היכי ילפינן
 ההמה ללעול מינה קאי שמביא בעשירות
 עוד קשה לה מה לי למדרש ההם כפרו
 עשר קבלו ופרו של אהרן לשפירה קאי,
 וכן דכתיב אפרו של אהרן ואם פה החטאת
 משמלו הדיינו מן החולין ואם משל מעשר
 ירי דהא אינה נאכלת, ויש לומר דסלקא
 מתוך כך ניוחא ליה דלא הוה ילפינן לה

מחלק מוהקריבו, ויש לומר בדיוט לוח
 יצין שבע האזות שפפרה קדחני בכרייתא
 ויתו את בני ישראל להקריב את קרבניהם
 מן של מאורע; אבל אין לתרץ דהוי בכלל
 למד בהיקס ודבר הלמד בהיקס אין חוזר
 מליקא משום שחייבו להו עבודה היא:
 בשני בעלים כדמוכח בגמרא בפרק קמא
 מן בשני קדש כחן בשני בעלים אי נמי
 ופרק קמא דזבחים (ק"ג ב:) מסקינן דסחמנן
 ויוקא וכן בפרק קמא דלש השנה (ק"ד א.)
 נז נרד כל עיקר אלמא קרי לגדבה נדר,
 כרייהו איכא למיחש, אי נמי משום נדר
 דלש השנה (ק"ד א.) לריש היה לענין כל

כח

המנחת שנקמצו שלא לשמן כשירות
אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה,
חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות, מנחת
חוטא ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן
נתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן או
לשמן ושלא לשמן או שלא לשמן ולשמן
פסולות. כיצד לשמן ושלא לשמן, לשם
מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה; שלא
לשמן ולשמן, לשם מנחת נדבה ולשם
מנחת חוטא; גמרא כמה לי למיתנא
אלא? * ליתני ולא עלו לבעלים לשם
חובה! הא קא משמע לן לבעלים הוא דלא
עלו לשום חובה הא מנחה גופה כשרה
ואסור לשנויי בה. כדרבא דאמר רבא
עולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק
דמה שלא לשמה. איבעית אימא סברא
ואיבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא
משום דמשני בה כל הני לישני בה וניזיל.

ואיבעית אימא קרא מוצא שפתיך תשמור
, נדבה נדר הוא! קרי* ליה נדר וקרי ליה
יהא נדר ואם לאו* יהא נדבה ונדבה מי

דמסיק ההם (דף כג.) דביום דחטאת העוף מביום אורו ונ
ליקח דדריש בנמלה מביום אורו ופכרם קמא דנחש (ד
קריב את קרבניהם זה בכור מעשר ופסח אם כן כיון דעו
למאן למאן מדליחוקא לשלמים ולעבד בחטאת העוף דל
בא דרבי אליעזר דפרק התורה (למאן דף פג.) לית ליה היק
לא משל כחיה דריש כל בפרק התורה (למאן דף פג.) אליבא
ד רב הונא ולא ואפרו של אהרן קאי דמה ענינו לשם אלה ו
בבהמה מפיו של אהרן ילפא מדאיקרי חטאת והיינו למד מ
יסופי בפרשת ראה אנוכי בענין דממעט עולות משום דכר
מידרש משלו ולא משל יצור ונראה לפרש דמיתורא דרשני
החטאת למיתורא דכל חטאות בין חטאת בהמה בין חט
הי כמשפט לענין חולין גבי עולת העוף חיפוף ליה מדמ
תאם דחלק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף מדכתוב
תאמר אם כן מאי פריך התם ביום מביום אורו נפקא דר
שמן על מנזר דבעי לשון דכתיב למאן דבאקומ דר
חוט מסיק (דף כה.) על פסח נפיק מסיקא דזאת התורה
דדרשנין בפרק אלו מנחות (למאן דף ע.) לכל קרבנס לרנ
כאש ולמאן דבאקומ דר (דף כה.) מסקינן דלא מיפסיל מ
ביום אורו ושחיטה מביום זבחם ולא דריש שחיטה מביום
ש דמפרש בסופא לשם מנחה חוטא לשם מנחה נדבה ו
וכחא דשני בעלים כשני קדש כחירוטו של דרבה דמשי
ירדים הבה נזכר לשם זבח לשם זבחה: **לשיבון ושל**
בה. משמע מהבא דכל היבא דכתיב נדר נדר דוקא ונדר
ולין (דף פ.) וס: ד"ה אכל) דדריש טוב אשר לא תדור טוב מזה
דריש כיוון דחיים קרא לחקלא לא שנה נדר ולא שנה
ל גלגלה תא: **ואם לאו יהא נדבה.** אף על גב ד
ד תהא דמשיק דהיינו דלא לגדר נדבה:

כל המנחות שנקממו שלל לשמן כגון שהתערבב מנחת מרחשת וביצלה וקמלה הבקו ואמרו הריני קומצן לשם מנחת: כפרות. וקומצין נקטרן וסירייתן נאכלין: אלל שלל עבן לצבעים לשם חוצה. דלל יאל ודי נדרו וצירך להביא אחרת לשם מנחת: חוץ ומנחת חוטא. כגון ההיא לדמטא מוקדש דכתיב בויקרא ואם ללל שמי ידיו לשחי תוריס וגו' ומנחת קנאות. מנחת סוטה. שם קומצן שלל לשמן כגון לשם נדבה או נתן ככלי אלל הקומצן שלל לשמן או הוליד אלל הקטיר שלל לשמן או חישב בזהם מעבודות הללו הריני עובד שלל לשמן או הריני שלל לשמן ולשמן. באלו שמי מנחות פסולין ואין סירייתן נאכלין, וטעמא דמפרש בגמרא. והא דתנא או שלל לשמן ולשמן - דללא חימא לשמן ושלל לשמן הוא דפלוה דתפיס לשון אחרון אבל שלל לשמן ולשמן לא, קא משמע בן דרפא בגמרא דכירי* אדם תפס אית לן: וגמרא. והא קא משמע בן. מדהקני אלל משמע דכח ליה כמנחה שדקה אלל זה כבבד: ואסור לשנויי בה שינוי אחר כגון אם עבר וקמלה שלל לשמה אסור לתת קומצן ככלי שלל לשמה: דגדה בתמיה והא דכלל הוא דכתיב בעאשר נדרת: אם כמה שגדרת עשית לשמה יהא דכלל כלומר יצאת ידי נדריך שלל ללא יהא דגדה ויביא אחרת כללדו: ויגדה מי שרי לשנויי בה. וכללדו או

ועשית כאשר נדרת ליי אלהין
נדרבה, אלא* אם כמה שנדרת

קִשְׁקֶשׁ דַּעַל כִּרְחוּן עוֹפוֹת כְּחַיִּי בִקְרָא דִּזְאֵל
בִּפְרֻק הַקּוֹרֵא לְתַפְרֵעַ (דף כג) גִּי כֹל הַיּוֹם
לְמַחֲוֵה מִדְּאִיתְקוֹשׁ לְשִׁלְמִים מִדְּכַחֵיב בְּיוֹם
אֲחֵתִין בִּיקְשָׁא דִּזְאֵת הַתּוֹרָה וְהוּא הַדִּין לֵל
בְּן נִמְשִׁפֵּט בִּפְרֻק קִמָּא דְחוֹלִין (דף כה) יֵשׁ
בִּפְרֻק קִמָּא דְחוֹלִין (דף כג) דְּמַשְׁלוּ וְלֹא מַשְׁ
עוֹלֹת מִחֲטָאֵת בְּמֵה הָא חֲטָאֵת בְּהֵרָה
שְׁקִיז בָּהּ חֲלִיפִין לֵה כְּדִפְרִישׁ שֵׁם כְּוֹנֵטְרַם
אֲחֵרָהּ מַשְׁלוּ וְלֹא מַשְׁל מַעֲשֵׂר חִיּוֹפֵר לִיֵּה כִי
וְמִיֵּה בָּהּ יֵשׁ לִמֹּר הָא דְכַחֵיב אֲשֶׁר לוֹ עִיִּי
אֲשֶׁר לוֹ הִכּוּה מִי לְמַכְבֵּד אֵת הַפֶּר אֲשֶׁר
הִשְׁתָּא נִיחָא דִלָּא הוּי יִקְשָׁא, וְמִיֵּה אֲכַתִּי
דִּיעֲתֵךְ דִּלְחָא וְהִקְרִיבוּ לְחֵלֶק לְעַנְיִן חוֹלִין
מִבְּהִיקָא דִּזְאֵת הַתּוֹרָה מֵסוּם דְּכַחֵיב וְהִקְרִי
בְּכַחֵיב עַל זֵאת הַתּוֹרָה לְעוֹלֵה דְּמַשְׁמַע לוֹ
וְשִׁפְטִינִים מִזְּבֻרֵּעַ שֵׁלָּא לְמֹן פְּסוּלֹת פִּי
(וְיִקְרָא 1) אִיִּירִי נִמִּי בְּלוֹ שְׁמֹן שֵׁל מִזְּרֹעַ דִּלָּא
וּמִלְמַד בִּיקְשָׁא, וְהָא דְרִישׁ בְּגִמְלוֹה (דף כג)
שְׂלָא לִישְׁבּוּן, לְכַאֲוֵרֵה מַשְׁמַע דִּיאִירִי בִּי
דְּזֻבְחִים (דף 17) וְשִׁמָּא פְּשִׁטָּא לִיֵּה לְתַלְמוּד
מִמַּמְנִיתִין דִּפְרַק בֵּית שְׁמַאי (וְזֻבְחִים 97) לֵל
בְּבִלְשָׁמֹן (דמין): **קְרִי לִיֵּה גִדֵּר וְקְרִי**
לְעַנְיִין כֹּל תֵּאֲחֹר, וְאִפִּילוּ לְרִבִּי מֵאִוִּיר דִּפְרַק
שְׁאִיֵּה הֵךְ דְרִישׁ מִדְּשִׁין קִרִּי דִּיזְבוּרִיֵּה, כִּי
וְפִתָּח לוֹ מִכִּי תַחֲלֵל שְׁמַע מִיֵּה טְוֹב אֲשֶׁר
תֵּאֲחֹר לִלָּא שִׁיד לִלְחַשׁ שְׁחִטָּה, הֵכָּא דְרִישׁ

הגהות וציונים

דרש"י ד"ה או שלא
לשמן.. דאף בגמ
דבריו אדם נתפס.
בכת"י נוסף: הלכך
אצטריך למתני הני תרי
בבב. ונ"ב: עיין לקמן
ברש"י דף קג ע"ב [ד"ה
ה"ג אף בגמ דבריו
אדם נתפס].

אחרי ד"ה נדבה... דכתיב
כאשר נדרת, נוסף
בכת"י: אלא. מדלא
כתיב תשמור כאשר
נדרת אלא ועשית
כאשר נדרת משמע
הכ"י:

ד"ה אם כמה שנדרת..
ויביא אחרת לנדרו.
בכת"י נוסף: אלמא
מדמי לנדבה האי
שנשחט שלא לשמו,
זכיון דנדבה היא אסור
לשנויי בה.

[למה לי למיתנא] אלא
כו' נ"ב פ' דהא אמרינן
לעולם ישנה אדם בדרך
קצרה, א"י ל' למה לי
למיתנא אלא דלישנא
דאלא משמע דיש בהן
כשרות הרבה ואין בהן
שום פסול אלא שלא
עלו, ואיזה כשרות יש
בהן רק שהקומץ נגטר
והשירים נאכלין,
ומשני דאסור לשנויי
בהן. תוספות חיצוניות.

קרי ליה נדר וקרי ליה
נדבה נ"ב: ס"א אינו.

אלא אם כמה שנדרת
נ"ב: והכי פירושא
דקרא אם מוצא שפתיך
תשמור ועשית ועשית
מוצא שפתיך או יהא
ממש כמו שנדרת ואם
לאו לה' אלהיך נדבה.

תוספות חיצוניות.
גמרא ואם לאו יהא
גדבה. נ"ב: תוס' לקמן
דף צא ע"א [ד"ה וכל
הזבחים שנזבחו שלא
לשמן].

המנחות... ד"ה כל
את למכתב
הפר אשר לו. נ"ב: עיין
תוס' חולין דף כ"א
[ד"ה כמשפט].

הגהות וצינונים

ונדבה מי שרי לשונו
בה ב"ב: פ"י הכותב
לא יחשב קרי ביה
לא יחשב. תוספות
חיצוניות.
גמרא רבי שמעון אומר.
ג"ב: ובהם ט ע"ב.

מוסף תוספות

תוספות ד"ה וזריקה
אחת להניחין במתנה
קשה להניחין במתנה
ד' שנתן לשם וכו'.
נ"ב: התינו היכא שנתן
ניתנין במתנה אחת
לשם ניתנין מתן ארבע
דלא מיכר שלא עשה
מחשבתו דנוכל למור
ודאי נתנו לשם וכו'.
ארבע כמו שאמר והא
שלא נתן אלא מתנה
אחת מה בכך הלא
כל הניתנין ע"ד מובה
החייבן אלא נתנו במתנה
אחת כיפר, אבל הניתנין
מתן ד' לשם מתנה אחת
ונתן מתן ארבע אמאי
לא עלו הלא מעשי
מוכחין ודאי פסולין
דקא עבר על בל תוסיף.
ו"ל דאמרין מיד שנתן
מתנה אחת איתעבידא
מחשבתו ומה שנתן
מכאן ואילך מ"א
בעלמא דקורק. עוד ו"ל
דמ"א במתנה ראשונה
מוכחין ודאי פסולין
שהוא מחשב בה אין
מעשיה מוכחין, דאמר
לעולם ניתנין במתנה
אחת היא ואי משום
מחשבתו דבמה הכי כיון
שאין דבריהם פסול
המחשבה לא קרינא
בזה מעשיה מוכחין,
כיון דאין מוכחין
בשעת פסול המחשבה
דהיינו במתנה ראשונה
שהיא מעקבת, אבל
באין אפילו מחשבתו
לא מדי עבד. תוספות
חיצוניות.

שזיזיה אזהר לכוין. לקמן פריך דחלקים בשחיתות דק כלפון ויכ כדרוס.
והא דלא קאמי הולכה אחת לטובן משום דלוי הכה אכילה דרבי שמעון דלא
חייב כהן לטובת דכ"פ דזבחים (דף יד:) משום דהוא עובד שאפשר לכוין ורבי
שמעון דפליג אהרן כזבח לא איתערך לפלוני כהן דהיכל דמנחות (לקמן דף יב.) אבל
חומה קלא אמאי לא פליג בקבלה דמנחות
דלויסר נמי כלטלה לרבי שמעון דלקמן
פרק הקומץ רבה (דף כו.) מאי טעמא
דריב שמעון כל לעובדה ביד עובדה ביומן
כחטאת א"כ לא בעו קבלה:

וזריקה אחת לכוין. וזע"ג ד"ה במתנה אחת
ויכ במתן ארבע פירש בקונטרס [ואפילו
הכי לוכא היכרא] דמתן ארבע נותנו כולן
במתנה אחת כיפר. ומיאו קשה דהניחין
במתן ד' שנתנו לשם ניתנין במתנה אחת
לכ"ה דמעשיה מוכחין כשיתן השנייה.
ויכ לומר דכעשה שנתן הראשונה שלא
לשם עדיין אלא מעשיה מוכחין על שנתן
האחרונה ובשניה אין מחשבה פוסלת כדתנן
בפרק בית שמיא (זבחים דף לו:) דמתנה
אחת כיפר; אבל קשה מחשבת לשם עולה
דחטאת למעלה בקרנות ובזבחים ועולה
למטה ביד סוד וזריקה מן הכלי, ועוד קשה
מקבלה דלשם קבלתו אף כשחלל וחסותה
ביומן ואף לרבי שמעון דכ"פ דזבחים (דף
כד.) ולקמן בפירוק (דף יג.) ונראה דזריקה
היא היא כחטאת. אין זה דבר הלמד בזבחים
חור ומלמד בזבחים דלע"ג דחטאת ילפינן
למזבח משלמים בפרק קמח דזבחים (דף ה.)
מכל מקום הא כתיב היא בגופיה לעכב.
אבל קשה הא דלוי מתנה נדבה מחשבת
דלוי מלך ואשם גופיה משלמים ילפינן
בפרק קמח דזבחים (שם) ו"ל דהך דרשא
דהכא אסמכתא בעלמא כדמפרש דזבחים
דעיקר קרא לדרבי יהודה כהן דריב חייב
ואין ילפינן מתנה משלמים בזבחים
דזאת התורה. מכדי מחשבה דפסל רחמנא
[מ]הקישא הוא. דלע"ג דהקישא דחטאת
ובלשם לאו עיקר מ"א חלל דהקישא דזאת
התורה ובין דהקישא הוא מה לי שני
קודם מה לי שני בעלים. וז"ל מה מקשי
אביי לרבה חוקשי בכייתא גופה דמחשבה
שק חילוק דמפרש טעמא משום דמעשיה
מוכחין, ו"ל דלוי לויכ דבכיהא כהני
אמוראי דלקמן, אי נמי קסבר אביי דכיון
דשני קודם לא פסול משום דמעשיה
מוכחין הוא דיון שני בעלים דלפיכך
משלמים כי האי גוונא דמה שלמים לא
חלקת לפסול לא מתנה לא חלקת להכשיר
דכי האי גוונא דריב נתן דכי חזיקה בפרק
אלו נעדרות (כתובות דף לה.) גבי מכה אדם
ומכה בנמה ודא סברא דלא חלקת אשכחו
בפרק קמח דזבחים (דף יג.) גבי שלמים:
שק שמהל למעלה. ק"ל לע"ג דשניה
החלל וכל מקום אין דק לעשות למעלה
שלא וכן וסד לאין קודם שיהא למטה
למטה:

זכח שלמים קרינו (ויקרא ג) שהאזהר זבחה לשם שלמים: רבי שמעון אומר כל המנחות
כו'. ואפילו מנחת חוטא: שאין המנחות דומות לזבחה דלא עלו: מעשיה
מוכחין שאלו מכזב: דמחשבה עמוקה ומעשיה רחוקים ורובן, מחשבה לפה ומעשיה
קשין בפרק כל המנחות בלוח מלח (לקמן דף סד.) אבל דזבחים אינו כן אין להם

**שרי לשנויי בה: אימא מתניתין דלא
כרבי שמעון דתניא* רבי שמעון אומר
כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות
ועלו כבעלים לשם חובה שאין המנחות
דומות לזבחים שהקומץ מחבת לשום
מרחשת מעשיה מוכחין עליה לשום
מחבת הריבה לשום בלילה מעשיה
מוכחין עליה לשום הריבה, אבל בזבחים
אינו כן שחיטה אחת לכוין קבלה אחת
לכוין וזריקה אחת לכוין. הניחא לרבי
אשי דאמר כאן בקומץ מחבת לשום
מרחשת כאן בקומץ מנחת מחבת לשום
מנחת מרחשת. מתניתין מנחה לשום
מנחה היא: אלא לרבה ורבה מאי איכא
למימר! וכי תימא כדקא משני רבה כאן
בשינוי קדש כאן בשינוי בעלים, הא
מתניתין שינוי קודש הוא דקתני כיצד
לשמן ושלא לשמן לשום מנחת חוטא
ולשום מנחת נדבה! ואי נמי כדקא משני
רבה כאן בקומץ מנחה לשום מנחה כאן
בקומץ מנחה לשום זבח, הא מתניתין
מנחה לשום מנחה היא דקתני שלא
לשמן ולשמן לשם מנחת נדבה לשם
מנחת חוטא! אלא לרבה ורבה מחשבת
מתניתין דלא כרבי שמעון. ורמי דרבי
שמעון אדרבי שמעון דתניא רבי שמעון
אומר קדש קדשים היא כחטאת וכאשם
יש מהן כחטאת ויש מהן כאשם מנחת
חוטא הרי היא כחטאת לפיכך קמצה
שלא לשמה פסולה כחטאת מנחת
נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה
שלא לשמה כשירה וכאשם מה אשם
כשר ואינו מרצה אף מנחת נדבה כשירה**

**ואינו מרצה. אמר רבה לא קשיא כאן בשינוי קודש כאן בשינוי בעלים. אמר
ליה אביי מכדי מחשבה דפסל רחמנא הקישא היא מה לי שינוי קודש מה
לי שינוי בעלים אמר ליה מעשיה מוכחין דקאמר רבי שמעון סברא היא
מחשבה דלא מיכרסא פסל רחמנא מחשבה דמיכרסא לא פסל רחמנא: סימן
עולה עולה מלך ומיזה חטאת העוף קדשי קדשים קלים: אלא מעתה
עולת העוף שמואלה למעלה* לשם חטאת העוף תרצה מעשיה מוכחין עליה
דעולת העוף היא דאי חטאת העוף היא למטה הוה עביד לה! אטו חטאת העוף
למעלה מי ליתא האמר מר מלך בכל מקום במזבח כשרה. עולת העוף שמיצה
דמה למעלה לשם חטאת העוף תרצה מעשיה מוכחין עליה דעולת העוף
היא דאי חטאת העוף היא למטה הוה עביד לה והואה [הוה עביד לה קודם!]**

שהוא מכזב לא הוי מחשבה האלא דלוי כפה הוא* כדלמדין בבבא מציעא (דף מד.) על כל דבר פסל לחייב על המחשבה כמעשה דלא חף מוליא כפס מחשבתו
למאי נייחיה לה: עולת העוף נעשית למעלה מחוט המוקד [החומר בלמטה המזבח] כדתינוח בחורית כהנים ומלך והקטיר וגמלה מה הקטירה כדכאן של מנחה אף מליקה כדכאן של מנחה
ומימי נמי כהני קרא כתיב וחתול העוף למטה והכי מפרש בשחיתות קדשים בפרק קדשי קדשים (דף סה.) אי הכי כיון דמחשבה הגלויה לכל לא פסלה עולת העוף כ"י מלך. מעלה
לשם חובה. אלמא תו דשחיתות קדשים בפרק חטאת העוף (דף סו.) דלא עלתה: מלך למטה העוף בכל מקום במזבח כשירה בפרק קדשי קדשים (דף סג.) והואיל לא מחשבה דלא
מיכרסא משום הוה נתן דלא עלתה: העולה העוף. הכשירה במילוי (ויקרא לו) וגמלה דמי על חטאת המנחה. חטאת העוף מה חמילה וחומר כ"י מלך כדכאן (דף סה.) והוא מרש המנחה
וגי והשאר כדס ימלה וגי: למטה הוה עביד לה. כדלמדין בפרק קדשי קדשים (דף סד.) ומפרש בחורית כהנים [דכתיבה חטאת העוף כתיב: והשאר כדס ימלה אל יסוד המזבח קור
שהקריס שלו מתמלך לכוין וזריקה] וזה קור החתול: וזהה. אלוה בגוף העוף ומעלה ומוריד ככה והדס ניוח מעמלם, מימי סורח ביון אלכעוניה [בית השחיתות] ונלוה הדס הולך למחוק:

הגהות וצינונים

בסוף ד"ה ונדבה מי
שרי... זבחה לשם
שלמים. בכת"י נוסף:
ותו דהא אמרין בתורת
כהנים עולה לשם עולה
אשם שלם אשם ריח
לשם ריח כיצד ושחט
שלא לשמו אסור
לשנוי בו.

בסוף ד"ה מעשיה
מוכחין... בפרק כל
המנחות באות מזה.
בכת"י נוסף: הואיל
ומעשיה מוכחין לא
מהניא מחשבת זה
השואל דמנכר לאו
קושטא קאמר כקמיצה
לשמה דמי.

רש"י ד"ה ואי נמי
דמישני רבא... והא
דקא לאקשויי במתניתין
מ"א: ו"ל תוספות
חיצוניות: הא נמי
הוה מצי לאתויי רישא
שחביא כבר אכן עדיפא
ליה לאתויי מה שלא
הביא.

רש"י ד"ה מחשבה דלא
מיכרסא... הוצאת דבור
כפה הוא. נ"ב: עיין
תוס' ובהם דף ב ע"א
[סוף ד"ה הוה חובבים].

עולת העוף שמלקה
למעלה וכו'. דעולת
העוף למעלה וחטאת
למטה והסימן עין עין
עולה למעלה ושתי טויות
חטאת למטה, והמליקה
למעלה דכתיב ומוק
והקטיר מה הקטרה
בראשו של מזבח אף
מליקה וכו'. תוספות.

עולת העוף שמלקה בו.
וא"ת תיקשי ליה הכי
עולת העוף שמלקה
לשם חטאת העוף
והבדיל תרצה מעשיה
מוכחין עליה דמכזב
דאי חטאת העוף לא בעי
הבדלה, וי"ל דבהבדלה
לאו אדעתיה דאישני
פ"א אינו מבחינין בין
שקל סימן אחד למלך
שלם סימנין. תוספות
חיצוניות.

מנחה לשם מנחה. מנחתה לשם מנחתה עולה והא חנה מעשיה מוכיחין עליה קאמר. הילכך מנחה לשם זבח נמי ליתפסד: הכי קאמר. אף על פי שזין המנחות דומות לזבחים דלף על גב דהקומץ מנחתה לשם מנחתה מוכיחין דלא מיינכר שיהא כן היא אלא ודאי ניכר שאינו כן דהא מעשיה מוכיחין איכא למימר דתיפסל דודאי סבירא לן מנחתה הגלויה לכל שהוא מוכזב כל שכן שהיא פסולה אפילו הכי עלו דכתיב

זאת תורת המנחה. האי לא מיינכר לא דמי להא הוא דלעיל דרבה ורב אשי סבירא להו דמנחתה הגלויה לכל שהוא מוכזב כל שכן שפוסלת והכי מתרצי קמון דרבה מחשבה דמיינכר שיהא שער פסל רחמנא שמה יאמרו מותר לטעות בקרבנות: ומאי אכל בזבחים אינו כן.

וכיון דלמרינן מחשבה דלא מיינכר שיהא שער לא מיינכר כמחשבה דמיינכר מלי אכל בזבחים אינו כן דמשמע דהא דין הוא דלא עלו משום דשחיטה אחת לטולן לא כל שכן דדין הוא דעלו נמחשבה דלא מיינכר שהוא שער היל: והכי קאמר אכל בזבחים אינו כן דהא לא עלו ששחטו עולה לשם שלמים אף על גב דמחשבה דלא מיינכר שיהא שער היל: דהא שחיטה אחת לטולן: ואיכא למימר דתעלה לשם חובה דהא ליכא למיגר שמה יאמרו מותר לטעות בזבחים אפילו הכי לא עלו דזאת תורת המנחה וזבח לא כחך דליהוי משמע תורה אחת לכל המנחות

ותורה אחת לכל הזבחים: ותרגל. לשם חובה, אלאה מן בזבחים (דף ג.) חוץ מן הפסח ומן החטאת: לרבנן. דלית להו זאת תורה: אמר רבא חטאת חלב ב' כסירה. דלא עקר מינה שם חטאת, ולא עלתה לדבועים: עולות ונינה. דלחיה עולות: בהדיהו ואיכא למיחש שלא יאמרו לשם עולה נזיר שחט ונמלאת חטאת שלא לשמה כסירה להקריב. לישנא אחרינא עולות נינה דלזין בלזין על ועיקר חטא אלא להכשיר ולא חשיבי כחטאת. ואית דמפרשים עולות נינהו שטעונים נסכים כעולה מה שזין כן בשאר חטאות, ולא עיקר הוא דהניח חטאת מזרע

דלמרינן דפרק חגי מדות (לקמן דף ג.) דעושה נסכים אכל חטאת נזיר לא עושה נסכים: מתיי להו כוליה לפסולה. אפילו חטאת חלב ששחט לשם חטאת דם פסולה מלהקריב: לא קשיא. דרבי שמעון דלרבי שמעון: "הכי גרסינן" מחבתה לשם מנחתה. דלמרינן הכי ריבוי קומץ מחבתה לשם מנחתה, האם לא פריש מנחה: והא חנה כ"ו. ואפילו מנחת מחבתה לשם מנחתה מנחתה נמי תהא עולה לשם חובה דהא מעשיה מוכיחין: הכי קאמר. כלומר דהא

[ד]מעשיה מוכיחין גריעותא היא דמחשבה דמיינכר שיהא שער פסל רחמנא שמה יאמרו מותר לטעות והכי קאמרין אע"פ שהמנחה אינה דומה לזבחים דמנחתה אף על גב דמעשיה מוכיחין ואיכא למימר דמיינכר דמחשבה דלא מיינכר כמות שהוא חומר היא אלא ודאי ניכר שאינו כן אפילו הכי כסירה היכא דלא חודר שם מנחה: ומאי אכל כ"ו. כדפרשין לעיל לטעמא דרבה: חרבה לשם בלולה. דקחני דעלו: מלי אמר רבי שמעון. כלומר מלי טעמא חומר עולו הא ודאי מחשך [במנחה] דהא ליכא הכא מנח: לשם בילה בעלמא. כיון דלא חודר בהדיא מנחת חריבה לשם מנחת בלולה דכרי רוח בעלמא נינהו כחול דלמרינן ריבוי קומץ [לשם] בילה לשם דבר אחר בלול: אי

הכי בזבחים דמורה רבי שמעון דלא עלו אמרי מורה כי שחיט עולה לשם שלמים. קעלה לשם חובה דהכי קאמר חובה זו אינו שוחט לשם בעלות שלום בין קוני לבניי: דרבה מחשבה דמיינכר שהוא מוכזב פסל רחמנא. שלא יאמרו מותר לטעות ולבעור על עבדות קרבנא: זאת תורה לא משמע להו. דקשיא להו וזאת תורת החטאת דלא תשכח דלכשי ר' שמעון חטאת חלב לשם חטאת נזיר: דרבי אלא. חריבה לשם בלולה. ואע"פ דשני ליה לא מיינכר דהא שחיט עולה דכלולה סתם נמי היינו מנחה: לרבה להא גיסא. דמחשבה שאינה גלויה פסלה לה ולא הגלויה: ולרבה להא גיסא. דמחשבה הגלויה כל שכן דפסלה. [מקום] מנחה לשם זבח. מיעיף לרבי ואשעיף:

כאן בקומץ מנחה לשם זבח. כנס נקט רבא ענין זה דלא חיידי ביה בשום דוחה דחיוך זה עמלו שמהלך משום דכתיב זאת תורה המנחה היא יכול לתרץ כמו שחירץ רבה כאן בשני קודם כאן בשני עולים בשני קודם כשר משום דחורה אחת לכל המנחות ושמה לפיכך שיהא לשון של רבה דהוא

משמע אם היה חומר כאן בשני קודם דשני קודם כשר אפילו במנחה לשם זבח ועוד יז לומר דליק לישנא דכרייתא דמשמע ליה קמלה שלא לשמה פסולה בשני קודם ולקמן דקאמר כולה כרבה לא חמרי ולא מפרש טעמא זה ניהא לו למימר טעם השה לכל האמוראים: אף על גב דמחשבה דלא מיינכר היא ותיפסל. הרבה יז לתמוה למה שיהא לשון מלישנא דלעיל דריש שמעתא דמה שקורא לעיל מיינכר קורא הכא לא מיינכר* וחד פירושא לתרוייהו

דמיינכר היינו שניכר שמהלך שער ואלו מיינכר דהכא היינו דלזין ניכר שיהא כמו שהוא מחשך אלא דרבה ניכר שאינו כמו שהוא מחשך ושמה שיהא הלשון לפי שהוא כמו נתינת טעם דתיפסל לפיכך ניהא ליה למינכר הכא ולעיל על פסול לזין לא מיינכר ובסוף שמעתא דקאמר כולה כרבה לא חמרי דרבה מחשבה דמיינכר פסל רחמנא משום דקאי דרבה נזיר לזין מיינכר על פסול: לרבי שמעון הכי נמי. משמע דרבנן לא דרבי זאת תורה החטאת אע"פ דפרק דם חטאת (זבחים דף כג.) גבי דם חטאת שנינו על הבגד טעון כיכוס דרבינן תורה אחת לכל החטאות וליכא

מאן דפליג במידי דכתיב* בחטאת גופיה דרבינן ליה כולי עמלא כגון הגי דפרק דם חטאת אכל שני קודם כח כחיה בחטאת ועוד דכיכוס בגדים כחיה כהנהו פירושא דזאת תורה. וז"ל דפרק קמא דזבחים (דף טז:) אמר רב משמיה דמבוג חטאת ששחטה לשם חטאת נחשון כסירה דחורה אחת לכל החטאות ופריך רב משמיה לרבה מבייתא עליה הא אין מעשיה מוכיחין עליה לא לימא דאח תורה המנחה ומאי קושא הא רבא הוא דמפרש הכא טעמא דרבי שמעון מנחת תורה. ואומר ר"ת דהא גרים רבה ורבה לטעמיה דמאני לעיל כל בשני קודם כאן בשני עולים, ועוד י"ל דאפילו גרים האם רבא רואה ליישב דרבי רב ככולהו אמוראי דהכא, ולפיר' קשיא דנראה דרבי משמיה תלמידו של רבא הוא ולא של רבה. ועוד יז לומר שרבה רבא ליישב שם דרבי רב משמיה דמבוג אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון דלית להו זאת תורה ורב משמיה כשהקשה לו מרבי שמעון היה יכול להקשותו מתניתין אלא ניהא ליה ללקחויי מבייתא דאפילו רבי שמעון מוכשר לאו מנחת תורה מכשר וכן משמע שם פירוש הקונטרס:

זה חטאת דם [לשם חטאת] עבודה לא כסירה. הכי מילתא חיה כפ"ק דזבחים (דף טז:) בשמעתא דמבוג ונלאו קרא דזאת תורה מכשר חטאת לשם חטאת דקדאמר האם רבא לעיל אחיד מילתא דזאת תורה לחטאת אמר רחמנא והי חטאת לשם חטאת אכל לשם עולה ודאי פסולה והוא הדיון לשם חטאת נזיר ומזרע דעולות דמו כיון דלזין בלזין על גב דרבי שמעון הוא דאמר דחטאת נזיר בזה לפי שאיננו עמלו מן היין אין זה על חטא שזיער עמלו יין לא מייחיה חטאת אלא דך נזירות ועוד דמשום חטא זוטרא כי האי לא מיקרי חטאת:

כאן בקומץ מנחתה לשם מנחתה גרסינן, ואית דגרסי כן בקומץ מנחתה לשם מנחתה: ופירושא דרבינן דהא חטאת חלב ב' כסירה. דלא עקר מינה שם חטאת, ולא עלתה לדבועים: עולות ונינה. דלחיה עולות: בהדיהו ואיכא למיחש שלא יאמרו לשם עולה נזיר שחט ונמלאת חטאת שלא לשמה כסירה להקריב. לישנא אחרינא עולות נינהו דלזין בלזין על ועיקר חטא אלא להכשיר ולא חשיבי כחטאת. ואית דמפרשים עולות נינהו שטעונים נסכים כעולה מה שזין כן בשאר חטאות, ולא עיקר הוא דהניח חטאת מזרע

דלמרינן דפרק חגי מדות (לקמן דף ג.) דעושה נסכים אכל חטאת נזיר לא עושה נסכים: מתיי להו כוליה לפסולה. אפילו חטאת חלב ששחט לשם חטאת דם פסולה מלהקריב: לא קשיא. דרבי שמעון דלרבי שמעון: "הכי גרסינן" מחבתה לשם מנחתה. דלמרינן הכי ריבוי קומץ מחבתה לשם מנחתה, האם לא פריש מנחה: והא חנה כ"ו. ואפילו מנחת מחבתה לשם מנחתה מנחתה נמי תהא עולה לשם חובה דהא מעשיה מוכיחין: הכי קאמר. כלומר דהא

[ד]מעשיה מוכיחין גריעותא היא דמחשבה דמיינכר שיהא שער פסל רחמנא שמה יאמרו מותר לטעות והכי קאמרין אע"פ שהמנחה אינה דומה לזבחים דמנחתה אף על גב דמעשיה מוכיחין ואיכא למימר דמיינכר דמחשבה דלא מיינכר כמות שהוא חומר היא אלא ודאי ניכר שאינו כן אפילו הכי כסירה היכא דלא חודר שם מנחה: ומאי אכל כ"ו. כדפרשין לעיל לטעמא דרבה: חרבה לשם בלולה. דקחני דעלו: מלי אמר רבי שמעון. כלומר מלי טעמא חומר עולו הא ודאי מחשך [במנחה] דהא ליכא הכא מנח: לשם בילה בעלמא. כיון דלא חודר בהדיא מנחת חריבה לשם מנחת בלולה דכרי רוח בעלמא נינהו כחול דלמרינן ריבוי קומץ [לשם] בילה לשם דבר אחר בלול: אי

הכי בזבחים דמורה רבי שמעון דלא עלו אמרי מורה כי שחיט עולה לשם שלמים. קעלה לשם חובה דהכי קאמר חובה זו אינו שוחט לשם בעלות שלום בין קוני לבניי: דרבה מחשבה דמיינכר שהוא מוכזב פסל רחמנא. שלא יאמרו מותר לטעות ולבעור על עבדות קרבנא: זאת תורה לא משמע להו. דקשיא להו וזאת תורת החטאת דלא תשכח דלכשי ר' שמעון חטאת חלב לשם חטאת נזיר: דרבי אלא. חריבה לשם בלולה. ואע"פ דשני ליה לא מיינכר דהא שחיט עולה דכלולה סתם נמי היינו מנחה: לרבה להא גיסא. דמחשבה שאינה גלויה פסלה לה ולא הגלויה: ולרבה להא גיסא. דמחשבה הגלויה כל שכן דפסלה. [מקום] מנחה לשם זבח. מיעיף לרבי ואשעיף:

כאן בקומץ מנחתה לשם מנחתה גרסינן, ואית דגרסי כן בקומץ מנחתה לשם מנחתה: ופירושא דרבינן דהא חטאת חלב ב' כסירה. דלא עקר מינה שם חטאת, ולא עלתה לדבועים: עולות ונינה. דלחיה עולות: בהדיהו ואיכא למיחש שלא יאמרו לשם עולה נזיר שחט ונמלאת חטאת שלא לשמה כסירה להקריב. לישנא אחרינא עולות נינהו דלזין בלזין על ועיקר חטא אלא להכשיר ולא חשיבי כחטאת. ואית דמפרשים עולות נינהו שטעונים נסכים כעולה מה שזין כן בשאר חטאות, ולא עיקר הוא דהניח חטאת מזרע

תוספות ד"ה אף על גב דמחשבה דלא מיינכר דמה שקורא לעיל מיינכר קורא הכא לא מיינכר* וז"ל תוספות חיצוניות: מפרש השר מקוצי דכל מנכר דכולה שמעתין ר"ל מנכר ההכשר, והכי קאמר לא מנכר ההכשר [א] לא מנכר הפסול והיה לנו לפסול משום דלא ימירו מותר לשנות בקדשים אי לא זאת תורה, הא דקאמר במתניתין שאין המנחות אע"פ קאמר לפי שיטה זו. תוספות חיצוניות.

תוספות ד"ה לרבי שמעון הכי נמי. וליכא מאן דפליג במידי דכתיב. וז"ל ר' יוסף בכור שור אומר דגרסינן בכל הספרים לרבנן אמר רבא חטאת וכו', וה"פ לרבנן דלית להו זאת תורה הכי איתא דאם שחט חטאת חלב לשם חטאת דם כשרה לזרעה וטעמא דמפרש בפ"ק דזבחים (דף טז.) דכתיב ושחט אותה לחטאת והי חטאת לשם חטאת נשחטה, דאי לא תימא הכי רבא דאמר כמאן, אי כרבי שמעון אפילו לשם חטאת נזיר ומזרע נמי דקאמר לעיל, ועוד דטעמא דרבי שמעון דכתיב זאת תורה החטאת ורבא מייחיה בזבחים ושחט אותה, אלא ודאי רבא כרבנן אמרה, ורב אחא פליג עליה ומפסיל אליבא דרבנן ורדשי אותה לחטאת לשם אותה חטאת. תוספות חיצוניות.

ומאי זבחים. דקאמר ש המנחה דומה לזבחים, וזבחים דעלמא קאמר כי האי. הרגמ"ה.

גמרא וזאת תורת המנחה. וז"ל תוספות לקמן ד"ה א"ל.

במנחה דפסלה בה מחש קא מחשב. וז"ל כגון חשב לאוכלה חוץ לזרע וחוץ למקומה. הרגמ"ה.

[illegible]

חזאיל ובאת להתידי ולא
 התידי. תימא א"א אמרין
 כל המנחות שקצמנו שאל
 לשמן כשרות והלא יש
 מזה שבאו להתידי ולא
 התידי וא"כ יפסלו ממש,
 וי"ל דאמיב דבר במנחת
 העומר שבאת להתידי דבר
 גדול שמתרת חסן לכל
 העולם, וא"כ קיין שבאת
 להתידי דבר גדול ולא
 התידי ששינה אותה ולא
 יפסלו ממש, אבל בשאר
 מנחות שאינם באים
 להתידי דבר גדול כל כך
 היאכ ממי ששינה שעשאה
 שאל לשמה כשרות ולא
 עש אלב לו הוו פסולות
 ממש. תוספות וצניעותי.

[illegible]

תוספות ד"ה מכשיר
תחת זה דאנו לאחר
מיתתו. י"ב: וז"ל תוספות
חיצוניות: חטאת וילדת
מכשיר כדאמרינן בכריתות
מה לחטאת שכן מכשרת
אלמא דחטאת וילדת
בא להכשיר. וקשה שהרי
לא מצינוהו ובכריתות,
אך נראה שהוא בתורת
הכנים דנתיב והקריב
אחד לחטאת ואחד לעולה
ועל כרחק ביולדת חטאת
מכשיר דהא בכל מקום
מצינו בחטאת ועולה
דחטאת הוי עולה ודחטאת
מכפר, וכאן ביולדת
הכשור עיקר שהרי לא
שייך בה כפרה שהרי
לא חטאת וא"כ חטאת
מכשירה ומדחטאת
מכשרת עולה מכפרת.
וקאמר דמכשירי אתי
לחיי מיתה דמכשיר ע"כ.
אמר טפי ממכפר ע"כ.
ובתוספות אחרות כתוב:
וחטאת וילדת הוי מכשיר
ובכריתות פירק כ"ד
צולין חטאת ומכשירתה
לאוכל בקדשים ודחטאת
מכשרת עולה מכפרת
דבשר מנייהו תיב וקפר
עליה הנהן. ע"כ.

תוספות ד"ה לא יביא
ורשין חטאה. וכן יש
להיות הירשס. י"ב:
וה"ל יחיא' בר יוסף
יישב הגירסא דלא אמרינן
תחש חטאות ממות לא
בדממה אבל בנפול לא,
בעוף תנינן בעוף
איירי. וז"ל והלא חטא
בעוף איירינן וקאמר לא
יביא וירשין חטאתה, וי"ל
הירשין דוקא הכא משום
דחטאת מכשירי גבי וילדת
לא שייך בה שהרי לא
חטאה. וקשה ל' שמואל
מגאורא שהרי אמרינן
גבי מטאט מקדש וקאמר לא
שנות לעולהו וכו' וקאמר
בדא וירשין חטאתה למה
אזלא, ודאי קאמר הלא
בעוף איירי ואנן אמרינן
דוקא דהוי בכלל חטאות
המתות. וז"ע. תוספות
המנויות.

[illegible]

עץ יוסף

א] בתוספות ד"ה כל המנחות (בדף ב ע"א) כתבו בדפרק קמא דזבחים ילפינן מקראי דמחשבה פוסלת בשלמים בד' עבודות, ושאר זבחים נמי ילפינן משלמים בהקישא דזאת התורה ומקרא דמוצא שפתיך.

ולעיר דבתורת כהנים ילפינן מהפסוק והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחח לה' (ויקרא א, ט) שנאמר בעולת הבקר דנדבה 'עלה - לשם עולה', והכי דרשינן נמי בקרא והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחח לה' (שם א, יג) שנאמר בעולת הצאן דנדבה אות ג הובא דרשת התורת כהנים לגבי עולת העוף דבעו לשמן, ועיין שם גם דרשת התורת כהנים לגבי חטאת העוף).

אך בקראי הנ"ל שנאמרו בעולה (הן בעולת בהמה והן בעולת העוף) ילפינן רק דבעו לשמן אבל לא ילפינן שאם הביאן שלא לשמן שלא עלו לבעלים לשם חובה, ועל זה בעינן הקישא דזאת התורה למילף משלמים שלא עלו לבעלים לשם חובה, וקרא דמוצא שפתיך בעינן למילף דכשרה ואסור לשנויי בה.

אבל הא דבחטאת בעי לשמה ואם שחט או קיבל דמה (או הוליד) או זרק דמה שלא לשמה פסולה, הנה על הפסוק הנאמר בחטאת נשיא: חטאת הוא (ויקרא ד, כד) תניא בתורת כהנים: 'חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. הוא, פרט לששחטו שלא לשמו'. ועל הפסוקים 'ושחט אותה לחטאת.. ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו' הנאמר בחטאת כבשה דיחיד (ויקרא ד, לג-ד) תניא בתורת כהנים: 'ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת. ולקח הכהן מדם החטאת שיהא קיבול דמה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת. מכאן אמרו שחט שלא לשמה קיבל שלא לשמה הוליד שלא לשמה זרק שלא לשמה פסול'.

וכן בתוספתא זבחים פרק א הלכה א תניא 'אמר לו רבי יהושע: בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת'.

והנה בתורת כהנים הנ"ל גרסינן: 'וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת'. והכי נמי גרסינן לה במסכת זבחים דף ח ע"א, דבחדשך להא דגרסינן התם דף ז סע"ב: 'חטאת מנלן? דכתיב: ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטה לשם חטאת, אשכחן שחיטה, קבלה מנלן? דכתיב: ולקח הכהן מדם החטאת שתהא קבלה לשם חטאת', אמרינן בדף ח רע"א: 'ואשכחן שחיטה וקבלה, זריקה מנלן? דאמר קרא: וכפר עליו הכהן מחטאתו, שתהא כפרה לשם חטאת'. ובנוסף של מסכת זבחים הנכתב בתימן (בעיר צנעא) גרסינן בזבחים התם 'דאמר קרא: וכפר עליו הכהן על חטאתו' ואתי שפיר דהיינו קרא הנאמר בחטאת כבשה דיחיד (ויקרא ד, לה) 'וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו'. אבל לגירסא דילן דגרסינן בגמרא ובתורת כהנים: וכפר עליו הכהן מחטאתו היה אפשר לומר שהכוונה להפסוק הנאמר בחטאת נשיא (ויקרא ד, כו) 'וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו'.

ובתוספות שם דף ח ע"א ד"ה זריקה מנלן מוכפר עליו הכהן מחטאתו כתבו: 'הרבה יש תימה: דהני קראי דשחיטה וקבלה ושחט אותה לחטאת ולקח הכהן כתיבי בסתם חטאת כגון חטאת חלב בפרשת ויקרא גבי כשבה, והאי קרא דוכפר עליו הכהן מחטאתו כתיב בחטאת דשמיעת כקול וביטוי שפתיים (ויקרא ה, ו); אבל בחטאת חלב לא כתיב מחטאתו אלא על חטאתו כתיב! ובתורת כהנים באותה פרשה עצמה דחטאת חלב דריש מקרא דמחטאתו אע"ג דלא כתיב בההיא

פרשתא, וזהו תימה דשביק קרא דעל חטאתו דכתיב בההיא פרשתא. ושמא משום דעל חטאתו לאחר הקטרת אימורים הוא דכתיב, וסיימו שם: ויש מפרשים דמחטאתו דקאמר היינו בשעיר נשיא דכתיב ביה נמי מחטאתו וקאי גם אחטאת חלב, וקשה דכתיב לאחר הקטרת אימורים. נראה לי ברוך. ותניא בתוספתא זבחים (פרק ראשון, א בסופו) 'אמר לו רבי יהושע: בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת, בפסח הוא אומר: זבח פסח הוא לה' שתהא זביחה לשם פסח, אבל אשם אינו אומר אשם הוא אלא בשעת הקטר חלבים, הוא עצמו אע"פ שלא הקטיר חלבו כשר' (ומייתנין לה במסכת זבחים דף ז ע"ב ובכמה דוכתי).

ואם נאמר דגם בתורת כהנים הכוונה לחטאת דנשיא (ובפרט אם נגרום כנוסח תימן במסכת זבחים 'וכפר עליו הכהן על חטאתו' והכוונה לחטאת יחיד דכשבה), נצטרך לחלק בין אשם שנאמר בו 'והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה', אשם הוא' ולא נזכר כפרה דהיינו זריקה בפסוק זה, לחטאת שנאמר 'וכפר עליו הכהן על חטאתו' או 'וכפר עליו הכהן מחטאתו' שאע"פ שנאמר לאחר הקטרת אימורין מ"מ מכיון דכתיב 'וכפר' איירי אודות זריקה שהזריקה מכפרת.

והא דאצטריך ג' לימודים בחטאת: א) חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. ב) הוא, פרט לששחטו שלא לשמו. ג) ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת. ולקח הכהן מדם החטאת שיהא קיבול דמה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת. מכאן אמרו שחט שלא לשמה קיבל שלא לשמה הוליד שלא לשמה זרק שלא לשמה פסל.

יש לומר דהנה על הפסוק הנאמר באשם מצורע 'כחטאת האשם הוא' תניא 'פרט לששחטו שלא לשמו' ובפירוש החפץ חיים לתורת כהנים פירש דהיינו שלא עלה לבעלים לשם חובה (ראה לקמן אות יב). ולפי זה היה אפשר לומר דמתיבת 'חטאת' בחטאת נשיא ילפינן 'שיהו כל מעשיו לשום חטאת' דהיינו למצוה, ומתיבת 'הוא' שבפסוק הנ"ל 'פרט לששחטו שלא לשמו' שלא עלו לבעלים לשם חובה. וא"כ מ'ושחט אותה לחטאת. שתהא שחיטתה לשם חטאת' וכו' ילפינן לעכב שבחטאת פסולה. וראה לקמן אות י.

אבל במסכת זבחים דף ה ע"א אמרינן: 'דמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי: אם כשרים הם ירצו ואם אין מרצין למה באין?', ואמר אביי דקושיית ריש לקיש הוא דאשם ארצויי נמי לירצין, ואם נאמר שהכוונה בהדרשה 'פרט לששחטו שלא לשמו' שדרשו מהפסוק 'כחטאת האשם הוא' שנאמר באשם מצורע הוא שלא עלו לבעלים לשם חובה - א"כ מאי קושיא דריש לקיש? הא ילפינן לה מהפסוק 'כחטאת האשם הוא'!

ובפרט שבתורת כהנים על הפסוק הנאמר בשלמים 'והקריב מזבח השלמים' (ויקרא ג, ג) דרשינן: 'והקריב מזבח, אע"פ ששחטו שלא לשמו', כלומר שאע"פ ששחטו שלא לשמו כשירה ואסור לשנויי בה (אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה); ומינה שהדרשה 'פרט לששחטו שלא לשמו' בחטאת ואשם מצורע, היינו שאם שחט חטאת או אשם מצורע שלא לשמו הקרבן פסול (וראה לקמן אות יב).

אלא מחוורתא לפי התורת כהנים דמהפסוק הראשון 'חטאת הוא' האמור בחטאת נשיא (ויקרא א, כד) ילפינן דבעינן שיהיו כל עשיותיו לשמו, ומתיבת הוא 'פרט לששחטו שלא לשמו' ילפינן שאם שחטו שלא לשמו הוא פסול, והנך תלתא קראי דכתיבי בחטאת יחיד שנתפרש בהם שתהא שחיטה לשם חטאת וקבלה לשם חטאת וזריקה לשם חטאת באו ללמד על הפסוק הראשון שאע"פ שנאמר בשחיטה הוא הדין גם לקבלה וזריקה.

ועל הפסוק הנאמר בחטאת ציבור: חטאת הקהל הוא (ויקרא ד, כא) תניא בתורת כהנים 'חטאת, שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא, פרט לששרפו שלא לשמו' (ובכמה כתבי יד של תורת כהנים נכתב: 'פרט לששחטו שלא לשמו' וכן הוא גירסת הילקוט שמעוני וכן הגיה הגר"א,

והוא פלא שהרי כפסוק זה לא נזכר שחיטה רק שריפת החטאת (וזה לשון הפסוק 'והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא'). ורבינו שמואל פירש דאם שרפו שלא לשמו לא קיים מצות שריפה (והכהן השורף אינו מטמא בגדים, ראה רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"ה ה"ד), אבל פסול לא שייך ביה דשריפה לא שייכא ביה כפרה כי אם בזריקת הדם, ומאחר שהוכשר לא יחזור ויפסל.

ב] בתוספות שם כתבו: ונראה דלמנחות נמי ילפינן למצוה משלמים מההיא היקשא גופה כמו בזבחים דמדרשא דרבי שמעון דדריש בגמרא בסמוך קדשי קדשים היא כחטאת וכאשם מנחת חומא הרי היא כחטאת מנחת נדבה הרי היא כאשם לא מצינן למילף דלא עיקר דרשא היא כדאמרינן בפרק קמא דזבחים (דף יא.) דעיקר קרא לכדרבי יהודה בריה דרבי חייא [הוא דאתא] בא לעובדה ביד עובדה בימין כחטאת כו'.

אבל בתוספות פרק קמא דזבחים (שם) ד"ה עיקר קרא לכדרבי יהודה בריה דרבי חייא הוא כתבו: 'תימה דבריש מנחות (דף ב:) משמע דאיך דרשא עיקר, דפריך אביי מכדי מחשבה דפסיל רחמנא היקשא הוא'.

והיינו הדרשה דתניא בתורת כהנים על הפסוק בפרשת צו (ו, י) 'לא תאפה חמץ.. קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם': 'כחטאת' - מה חטאת מן החולין וביום ובידו הימנית אף זו מן החולין וביום ובידו הימנית, אי מה חטאת אם נשחטה שלא לשמה פסולה אף זו אם נקמצה שלא לשמה פסולה? תלמוד לומר: כאשם - מה אשם אם נשחט שלא לשמו כשר אף זו אם נקמצה שלא לשמה כשרה. רבי שמעון אומר: יש מהם כחטאת ויש מהם כאשם, מנחת חומא הרי היא כחטאת לפיכך אם נקמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך אם נקמצה שלא לשמה כשרה'.

ואע"ג דבתוספות לקמן (דף ב ע"ב ד"ה מכדי מחשבה דפסל רחמנא היקשא הוא) כתבו: 'אע"ג דהיקשא דכחטאת וכאשם לאו עיקר מ"מ אתיא בהיקשא דזאת התורה..', מ"מ פשטיה דהתוספות בזבחים משמע דבמנחות מוכח דאתיא בהיקשא ד'כחטאת כאשם' שאם היה כוונת אביי להיקשא דזאת התורה היה לו לפרט (משא"כ הברייתא ד'כחטאת כאשם' הובא במסכת מנחות שם לפני זה).

[ובגליון הש"ס לר' עקיבא איגר הקשה על התוספות: 'ק"ל הא למה דקימא לן דזרק בשמאל פסול בכל הקדשים לא שייך למדרש כלל הק דרשא דרבי יהודה בריה דרבי חייא אם בא לעובדה בכלי בשמאל דהא גם באשם פסול בשמאל. ובזבחים מסקינן ה"נ לרבי שמעון. אבל לדין ע"כ הקרא לענין שלא לשמה דמנחת חומא כחטאת ומנחת נדבה כאשם'.

ובריש פרק שני דזבחים (דף טו ע"ב) תנן: 'קבל בשמאל פסל, רבי שמעון מכשיר'. ובגמרא זבחים (כד, ב) ומנחות (י, ב) אמרינן דמדתנן זרק בשמאל פסל ולא פליג בה רבי שמעון משמע דמודה בה רבי שמעון דפסול (וכבר תמהו בתוספות במנחות שם שאין זה משנה בשום מקום, וכן אמר רבינו תם בתוספות זבחים שם ד"ה והרי זריקה, ומשום הכי השיב ר"ת להרב ר' יעקב מאורלינש דלא גרסינן 'והרי זריקה.. ותנן זרק בשמאל פסול' דאינה משנה בשום מקום אלא גרסינן 'והרי מליקה.. ותנן מלק בשמאל פסול' עיין שם דמשנה היא בפרק חטאת העוף (דף סח.) דתנן: 'כל הפסולין שמלקו מליקתן פסולה.. מלק בשמאל..'. ובגמרא שם אמר אביי דפליג בברייתא דתניא קיבל בשמאל פסול ורבי שמעון מכשיר זרק בשמאל פסול ורבי שמעון מכשיר, ועיין ברש"י שם דקאי אשאר כל הזבחים דלא כתב בהו אצבע אלא וזרקו הכהנים אבל בזריקת חטאת מודה רבי שמעון כדאמר לעיל באצבעו ונתן שלא תהא נתינה אלא בימין].

ובירושלמי יומא פ"ב ה"א גרסינן: 'תרם בשמאל' - תפלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהודה בירבי, דאמר רבי יוחנן: קומץ שקדש בכלי והקטירו בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל; יהודה

על דג מלל צו כו ובה חלל ולק מלל שמה דמ דמ מרמא מלל

תו
יור
לה
והו
ייע
חמ
בבו
ובר
איי
בע
יבי
דה
דח
והכ
לא
חט
מא
גבי
מע
כיון
אז
בעו
דעו
המו
חיצ

בירבי אומר: או כחמאת ביד או כאשם בכלי ובלבד בימין. ולפי פירוש רש"י במשנה דמסכת מנחות כו, א: 'שלא בכלי שרת - פסול, ורבי שמעון מכשיר' - 'שלא קדש קומץ בכלי שרת' יוצא ברור מהירושלמי דרבי יהודה ברבי אתי כרבנן דפליגי ארבי שמעון ואמרי דבעינן קומץ שקדש בכלי, וקאמר רבי יהודה ברבי שאם אחר שקדש הקומץ בכלי הקטירו (כלומר העלהו על גבי המזבח להקטרה) ביד כשר וכן אם הקטירו בכלי כשר. והוא לפי הסלקא דעתך בגמרא דרבי שמעון מכשיר גם בקומץ שלא קדש בכלי; אבל רב נחמן בר יצחק אמר במסכת מנחות שם: 'הכל מודים בקומץ שטעון קידוש' ופירש רש"י: 'וכי מכשר רבי שמעון - בהקטר, שאם נטלו מתוך כלי שרת לאחר שקדשו בו והעלהו בידו והקטירו - כשר' (וכן משמע בתוספתא מנחות פרק ה, ז: 'קמץ הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר וכשר.. קמץ בכלי קדש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קדש וכשר.. דברי רבי אלעזר ורבי שמעון; וחכמים אומרים: קמץ הכשר ונתן לפסול - פסלתו מתנתו, קמץ בכלי הקדש ונתן לכלי חול - פסלתו מתנתו'), ולפי זה אתי רבי יהודה ברבי כרבי שמעון. אבל בירושלמי שם משמע דרבי שמעון סובר דלא בעי קומץ קידוש כלל, דגרסינן בירושלמי שם: 'התיבון והא תני: קיבל (הדם) בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו (וכשר. והוא משנה בריש פרק שלישי דזבחים), אם בשמאל הוא מחזיר למזבח לא כל שכן לבוך' כלומר: אם בשמאל הוא מחזיר הדם לימינו לזרקו על המזבח, כל שכן להקטיר את הקומץ על המזבח שאם נתנו לשמאלו הוא צריך להחזיר לימינו ואמאי אמר רבי יוחנן: קומץ שקדש בכלי והקטירו בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל (והכי תניא בתוספתא זבחים פרק א, ח: 'הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שקדשו בכלי שנתן על גבי האישים בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל הרי אלו כשרים'), ומשינין בירושלמי שם: 'אמר רבי לא: אם שנייא אדם (בריייתא דבשמאל כשר) רבי אלעזר בר רבי שמעון שנייה, דתני רבי אלעזר בירבי שמעון אומר (מנחה) אינה צריכה קידוש בוך, אתיא דרבי לעזר בירבי שמעון בשיטת רבי שמעון אביו, דתנינן תמן: שלא בכלי שרת פסול ורבי שמעון מכשיר. מאי דרין? רבנן דאית לון כלי שרת צריכה לון לימין, רבי שמעון דלית ליה כלי שרת לא צריכה ליה לימין. ומשמע דרבי יוחנן דאמר קומץ שקדש בכלי והקטירו בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל, שנאה בשיטת רבי ינאי רבו [כדאמרינן בתלמוד ירושלמי בבבא מציעא פרק המפקיד הלכה ב] (והיינו דאמרינן בגמרא דילן במנחות שם: 'רבי ינאי אמר: כיון שקמצו מכלי שרת מעלהו ומקטירו אפילו בהמיינו ואפילו במקידה של חרש'); ומשמע בירושלמי שם ששננית הכי לשיטת רבי אלעזר בירבי שמעון דאמר אליבא דרבי שמעון שקומץ אינו צריך קידוש בוך.

[ג] בתוספות שם הקשו: 'ועופות דבעו לשמן.. מנלן!'.
[ד]

והעיר במצפה איתן שבתורת כהנים על הפסוק הנאמר בעולת העוף (ויקרא א, יז) 'עלה הוא אשה ריח ניחח..', תניא: 'עולה - לשם עולה, אשה - לשם אישים, ריח - לשם ריח ניחוח - לשם נחת רוח, לה' - לשם מי שעשה את העולם'. ויש להוסיף שעל הפסוק הנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה, טז): 'חטאת הוא', תניא בתורת כהנים: 'חטאת, שיהו כל מעשים לשם חטאת. הוא, פרט לשמלקו שלא לשמו'.

דן בתוספות שם כתבו: דאי מהיקשא דזאת התורה אי אפשר לומר כן לפירוש הקונטרס דפרק קמא דחולין (דף כא:) גבי עולת העוף דכתיב ואת השני יעשה עולה כמשפט דדריש התם (דף כא.) כמשפט חטאת בהמה דאינו בא אלא מן החולין וביום ובידו הימנית שהקשה שם הקונטרס (דף כא:) דמהיקשא דזאת התורה נפקא דדריש מיניה בסוף התורה (לקמן דף פג.) מה חטאת אינו בא אלא מן החולין אף כל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין ופירש

בקונטרס מתוך כך דעוף לא כתב בההוא קרא ולא אמרינן אלא בקרבן בהמה. ולשון רש"י במסכת חולין דף כא ע"ב ד"ה ובידו הימנית: 'ואי קשיא למה ליה להאי תנא למימר כמשפט חטאת במה לוקמיה אחטאת העוף דסליק מיניה ולילף להא מילתא מה חטאת העוף מן החולין בו'. לאו פירכא היא דהא חטאת העוף לא כתיבא ביה חולין בהדיא אלא בבהמה כתיב כדלקמן. ושם בד"ה רבי ישמעאל אומר כמשפט חטאת העוף כתב רש"י: 'והך סברא דמן החולין וביום ובידו הימנית נפקא ליה לרבי ישמעאל בעולת חובה בהיקשא דזוואת התורה לעולה ולמנחה וגו' דאיתקש כולוהו להדדי וילפי כולוהו מחטאת והכי גמרי ליה בשילהי התורה (מנחות דף פב:) ומשתמע ליה בין עולת בהמה בין עולת העוף, ותנא קמא לא משמע ליה מההיא היקשא אלא קרבנות בהמה דומיא דשלמים ואשם'.

[ה] ברש"י דף ב רע"ב בד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה כתב: 'והכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים'. אבל בזבחים דף ב ע"ב פירש רש"י בד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה – 'וכיון דרחמנא קרייה נדבה מי שרי לשנויי בה, הא אמרינן בפרק שני: אסור לחשב בקדשים, ויליף מקרא דלא יחשב .. (מפי השמועה במנחות. עד כאן), ועל דרך זה פירשו בתוספות חיצוניות כאן (נעתק ע"י רבינו בגליון הגמרא דף ב ע"ב): 'פי' הכתיב לא יחשב, קרי ביה לא יחשב (ומקורו מגמרא זבחים כט, ב: 'רב מרי מתני: אמר רבי ינאי: מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה, תלמוד לומר: לא יחשב (ויקרא ז, יח) ופירש רש"י בד"ה לא יחשב: 'קרי ביה לא יחשב'.

וי"ל דהא דלא פירש רש"י בזבחים: 'והכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים', משום שהגמרא שואלת את זה בזבחים דף ד ע"א 'מגלן דבעינן זביחה לשמה' ומשנינן: 'דאמר קרא: ואם זבח שלמים קרבנו – שתהא זביחה לשם שלמים'; משא"כ במנחות דלא מקשינן הכי, הזכיר רש"י את הגמרא הזאת להביא מקור דבעינן זביחה לשמה.

[ורבינו בצלאל אשכנזי הגיה על הרש"י בדרך ב ע"ב סוף ד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה (על פי כתב יד) 'ותו דהא אמרינן בתורת כהנים: עולה לשם עולה אשם לשם אשם ריח לשם ריח. כיצד נשחט שלא לשמו אסור לשנות בו'. ונוסף על זה שצריך להגיה (במקום 'אשם לשם אשם') 'אשה לשם אשים', הנה לעת עתה לא מצאתי בתורת כהנים (הן בעולת בקר והן בעולת צאן והן בעולת העוף) התיבות 'כיצד? נשחט שלא לשמו אסור לשנות בו'.

[ו] בתוספתא מנחות (פרק ראשון הלכה א) תניא: 'רבי שמעון אומר: כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים לשם חובה שאין המנחות דומות לזבחים, מחבת לשום מרחשת – מעשיה מודיעים עליה לשום מחבת, מרחשת לשום בלולה – מעשיה מודיעים עליה לשום מרחשת, אבל זבחים אין כאן אלא מעשה אחד לכולן ושחיטה אחת לכולן' (ובהנדפס בתוספתא 'מרחשת לשום בלולה' לכאורה צריך להגיה: 'מרחשת לשום מחבת' על פי הסיום 'מעשיה מודיעים עליה לשום מרחשת'). ובתורת כהנים על הפסוק בפרשת צו (ו, י) 'לא תאפה חמץ'. קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם' תניא: 'כחטאת מה חטאת מן החולין וביום ובידו הימנית אף זו מן החולין וביום ובידו הימנית, אי מה חטאת אם נשחטה שלא לשמה פסולה אף זו אם נקמצה שלא לשמה תלמוד לומר: כאשם מה אשם אם נשחט שלא לשמו כשר אף זו אם נקמצה שלא לשמה כשרה. רבי שמעון אומר: יש מהם כחטאת ויש מהם כאשם, מנחת חוטא הרי היא כחטאת לפיכך אם נקמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך אם נקמצה שלא לשמה כשרה' [ובתוספתא לא מסיים בהא דאמר רבי שמעון: כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים לשם חובה שאין המנחות דומות לזבחים

'חריבה לשום כלולה - מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה', ובתורת כהנים לא מסיים אהא דאמר רבי שמעון: מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך אם נקמצה שלא לשמה כשרה 'וכאשם, מה אשם כשר ואינו מרצה אף מנחת נדבה כשירה ואינה מרצה'.

ואפשר לומר דלא פליגי הני ברייתות אהרדי: דהתוספתא איירי במנחות נדבה שנקמצו שלא לשמן שלדעת רבי שמעון כשרות ועלו לבעלים לשם חובה (שרבי עקיבא לא שנה המשנה 'כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה' אלא בזבחים, וילף מינה רבי יהודה למנחות שבמנחות נמי כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ואהא קאמר רבי שמעון בתוספתא שבמנחות עלו לבעלים לשם חובה), ובתורת כהנים אמר רבי שמעון דמנחת חוטא ומנחת קנאות הרי הם כחטאת שאם נקמצו שלא לשמן פסולות; וסתים רבי במשנה כתנא דפליג ארבי שמעון לגבי מנחת נדבה שגם במנחת נדבה אם נקמצו שלא לשמן לא עלו לבעלים לשם חובה, וברבי שמעון לגבי מנחת חוטא ומנחת קנאות שהן פסולות אם נקמצו שלא לשמן. והא דלרבי שמעון מנחת חוטא ומנחת קנאות שנקמצו שלא לשמן פסולות אע"ג דמעשיה מודיעים עליה שהיא לשם חריבה (והרי אמר בתוספתא דבמנחת נדבה מועיל מעשיה מודיעים עליה שיעלו לבעלים לשם חובה), היינו משום דעד כאן לא מועיל מעשיה מודיעים עליה אלא במנחת נדבה שהיא כשרה בנקמצו שלא לשמן וזה שמעשיה מודיעים עליה מועיל שיעלו לשם חובה אבל מנחת חוטא ומנחת נדבה שאם נקמצו שלא לשמן פסולות מגזירת הכתוב דכחטאת לא מועיל מעשיה מודיעים עליה שיהיה כשר.

והיינו טעמא דלקמן דף ג סע"ב ואילך בעי רב אושעיא [ואמרי לה: בעי מיניה רב הושעיא] מרבי אסי 'מנחה לשום זבח מה לי אמר רבי שמעון? טעמא דרבי שמעון משום מחשבה דמינכרא לא פסלה - והא מחשבה דמינכרא הוא, או דילמא טעמא דרבי שמעון משום דכתיב וזאת תורת המנחה וזבח לא כתיב, מכיון דלגירסא רידיה אין הכרח לומר דסבר רבי שמעון דבמנחה לשם זבח לא עלו לבעלים לשם חובה.

[ולפי זה לא קשיא מעיקרא הא דאקשינן בגמרא דילן דף ג ע"א: 'חטאת העוף שהזה דמה למטה לשם עולת העוף תרצה' (ומשנינן: 'הכי נמי, לפי שאין המנחות דומות לזבחים קאמר - לזבחים ולא לעופות'); 'חטאת יחיד ששחטה לשם עולה תרצה... פסח ששחטו לשם אשם לירצו' - לא קשיא מעיקרא: דחטאת ששחטה שלא לשמה פסולה אפילו היכא דמעשיה מוכיחין עליה (וכן פסח ששחטו שלא לשמו). וכנ"ל אות ג שעל הפסוק הנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה, ט): 'חטאת הוא', תניא בתורת כהנים: 'חטאת, שיהו כל מעשים לשם חטאת. הוא, פרט לשמלקו שלא לשמו' כלומר שחטאת העוף שמלקה שלא לשמה פסולה והוא הדין לחטאת העוף שהזה דמה שלא לשמה.

והכי נמי הא דאקשינן בגמרא דילן דף ג סע"א: 'עגל ופר ששחטן לשום פסח ואשם לירצו' לפי פירוש רש"י 'עגל ופר חטאת' (ומשנינן: 'אין הכי נמי, ומאי זבחים - רוב זבחים') לא קשיא מעיקרא (אבל בהגהות וחדושים מאת הר"ר שמואל שטראשון לגמרא מנחות שם פירש דעגל רוצה לומר של עולה ושלמים).

אבל בגמרא דילן (מנחות ב, ב) דגרסינן (בהך ברייתא דרבי שמעון אומר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות ועלו לבעלים לשם חובה) 'חריבה לשום כלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה', ובאידך ברייתא (דבתורת כהנים על הפסוק קדש קדשים היא כחטאת וכאשם) גרסינן דמסיים בה רבי שמעון: 'וכאשם, מה אשם כשר ואינו מרצה אף מנחת נדבה כשירה ואינה מרצה', רמינן דרבי שמעון אדרבי שמעון; והוצרכנו לתירוצי רבה ורבא ורבא אשי.

[ז] בגמרא מנחות דף ב סוף ע"ב: האמר מר מלקה בכל מקום במזבח כשירה. ופירש רש"י:

'מלקה לחטאת העוף בכל מקום במזבח כשירה בפרק קדשי קדשים', והוא במסכת זבחים דף סג ע"ב דגרסינן התם אהא דתנן (שם ע"א): 'חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה' – 'מאי קאמר? אמר רב אשי: הכי קאמר בכל מקום היתה כשירה למליקתה אלא זה היה מקומה להזאתה. תנינא להא דתנו רבנן: מלקה בכל מקום במזבח – כשירה, היזה דמה בכל מקום – כשירה. היזה ולא מיצה כשירה ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש' [עיי' שם בארוכה].

ובפירוש הראב"ד על מסכת קינין פרק א משנה א כתב: 'מליקתה בכל מקום במזבח כשירה', שהרי לא קבע מקום למליקתה, מיהו צריכה שתהא 'מליקתה' במזבח כדי שתהא קרובה למקום הזאתה ומיצוי דמה שלא יתפזר דם הנפש' [הנוסף בחצי ריבוע הוא ע"פ העתקת הרב פיליפ בהגהותיו למסכת זבחים דף סג ע"ב ד"ה ומנחה גופיה שנדפס בהשמטה משיטה מקובצת [כ"י] שבסוף תלמוד בבלי מסכת זבחים דפוס ווילנא (דף קכב טור ד) 'והוה ע"פ העתקת הרז"ה בהשגתו-]. והגיה עליו רבינו זרחיה הלוי בהגהותיו על פירוש הראב"ד למסכת קינין: 'פירש החכם: צריכה שתהא מליקתה במזבח כדי שתהא קרובה למקום הזאתה ומיצוי דמה שלא יתפזר דם הנפש. וקשיא לן עלה הא דאמרין (התם): בכל מקום היתה כשרה אלא שזה היה מקומה להזאתה, ואם איתא לימא: בכל מקום היתה כשרה למליקתה דיעבד אלא לכתחילה זה היה מקומה כדי שלא יתפזר דם הנפש! אלא לאו שמע מינה דמליקתה אין קביעות ממקום כלל ואפילו לכתחילה, ולפיזור דם הנפש לא חיישינן. ואין קביעות מקום אלא להזאתה בלבד, והיא הוקשה להגשת מנחה ששתיהן טעונות מזבח, אבל למליקת חטאת לא הצריך הכתוב מזבח, ולפיכך אין לה קביעות מקום. ודאמרין: מלקה בכל מקום במזבח כשירה, לאו למימרא שהיא טעונה מזבח אלא רבותא קא משמע לן שאע"פ שעשאה למעלה כעולת העוף כשרה, משא"כ בעולת העוף שאם מלקה למטה כחטאת העוף פסולה משום שנאמר: ומלק והקטיר'.

ולפי הרז"ה מדויק לשון התוספתא בזבחים פרק ז, ב אודות חטאת העוף: 'מלקה בכל מקום בעזרה כשרה' [ובתוספתא שם ממשיך: 'מיצה דמה בכל מקום במזבח כשרה, היזה ולא מיצה כשרה ובלבד שיתן מדם הנפש למטה כנגד היסוד', והכי אוקמינן בגמרא שם להא דתנו רבנן 'היזה דמה בכל מקום כשירה.. ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש' ופרכינן עלה בגמרא: 'מאי קאמר' (ומפרש רש"י בד"ה מאי קאמר שנדפס בדף סד ע"א: 'קתני: הוזה דמה בכל מקום, ואפילו למעלה מן החוט – כשירה; והדר תניא: ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה'), ומשנינן: 'הכי קאמר.. מיצה דמה בכל מקום במזבח כשירה שאם היזה ולא מיצה כשרה ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש'.

ח] בתוספות מנחות דף ב ע"ב ד"ה שחיטה אחת לכולן כתבו: 'והא דלא קתני הולכה אחת לכולן משום דאיירי הכא אליבא דרבי שמעון דלא חייש בהולכה בפ"ק דזבחים (דף יד:) משום דהויא עבודה שאפשר לבטלה ורבי שמעון דפליג אהילוך בזבח לא איצטריך לפלוני בהילוך דמנחות (לקמן דף יב.). אבל תימה קצת אמאי לא פליג בקבלה דמנחות דאיפשר נמי לבטלה לרבי שמעון כדלקמן פרק הקומץ רבה (דף כו.). מאי טעמא דרבי שמעון בא לעובדה ביד עובדה בימין כחטאת א"כ לא בעו קבלה'.

ולהעיר דקושיא זו היא רק לפי פירוש רש"י על המשנה לקמן (דף כו.) 'שלא בכלי שרת פסול ורבי שמעון מכשיר' – 'שלא קדש קומץ בכלי שרת' (וראה לעיל אות ב מירושלמי יומא פ"ב ה"א דוהי דעת רבי אלעזר ברבי שמעון בשיטת רבי שמעון אביו), אבל כדעת רב נחמן בר יצחק דאמר בגמרא התם: 'הכל מודים בקומץ שמעון קידוש' ופירש רש"י 'וכי מכשר רבי שמעון – בהקטר, שאם נטלו מתוך כלי שרת לאחר שקדשו בו והעלהו בידו והקטירו – כשר' לא קשה

קושיית התוספות דגם רבי שמעון בעי נתן בכלי במנחה.

ואף על גב דמוקמינן לרב נחמן בתיובתא בגמרא (שם כו, סע"א ורע"ב) מהא דתניא: 'קמין בימינו ונתן בשמאלו יחזיר לימינו. בשמאלו חישב עליה בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו – פסול ואין בו כרת, בימינו וחישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת, דברי רבי אלעזר ורבי שמעון; וחכמים אומרים כיון שנתנו לשמאל פסלתו מתנתו'. ואמרינן עלה בגמרא 'מאי טעמא? משום דבעי קדושה בכלי, וכיון שנתנו לשמאל נעשה כדם שנשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו שפסול; מכלל דרבי אלעזר ורבי שמעון לא בעו מתן כלי, ומסקינן דהוי 'תיובתא דרב נחמן' – היינו לפי נוסח הברייתא בהגמרא. אבל בתוספתא מנחות פרק חמישי (ז, ז) תניא: 'קמין הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר וכשר.. קמין בימינו ונתן בשמאלו – יחזיר לימינו וכשר; בשמאלו חישב עליה בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו – פסול ואין בו כרת, בימינו וחישב עליה חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת. קמין בכלי קדש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קדש וכשר.. דברי רבי אלעזר ורבי שמעון; וחכמים אומרים: קמין הכשר ונתן לפסול – פסלתו מתנתו, קמין בכלי הקדש ונתן לכלי חול – פסלתו מתנתו. קמין בימינו ונתן לשמאלו – פסלתו מתנתו'. ולפי זה אין שום ראיה דרבי אלעזר ורבי שמעון לא בעו מתן כלי, ואדרבה משמע דבעו מתן כלי כדברי רב נחמן בר יצחק 'הכל מודים בקומין שמעון קידוש'.

ט) בתוספות שם ד"ה מנחת חוטא הרי היא בחטאת כתבו: 'אין זה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש דאע"ג דחטאת ילפינן למצוה משלמים בפרק קמא דזבחים (דף תי.) מכל מקום הא כתיב היא בגופיה לעכב'. וראה בהנסמן לעיל אות א ועל הפסוקים 'ושחט אותה לחטאת.. ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו' (ויקרא ד, לג-ד) הנאמר בחטאת כבש דיחיד תניא בתורת כהנים: 'ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת. ולקח הכהן מדם החטאת שיהא קיבול דמה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת. מכאן אמרו שחט שלא לשמה קיבל שלא לשמה הוליד שלא לשמה זרק שלא לשמה פסל'. וכן בתוספתא זבחים פרק א הלכה א תניא 'אמר לו רבי יהושע: בחטאת הוא אומר ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטתה לשם חטאת'. ועל הפסוק הנאמר בחטאת נשיא: חטאת הוא (ויקרא ד, כד) תניא בתורת כהנים: 'חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. הוא, פרט לששחטו שלא לשמו'. נמצא דבתורת כהנים ילפינן דגם המצוה שתהא שחיטתה וקיבול דמה וכפרה לשם חטאת נאמר בחטאת עצמו ולא אצטריך למילף משלמים.

י] בגמרא מנחות דף ד ע"א גרסינן: 'חטאת מאי טעמא (פסולה שלא לשמה)? דכתיב בה (בחטאת נשיא: חטאת) הוא (ולא הנזבח שלא לשמו)'.

וכתבו התוספות: 'בכמה דוכתי משמע דילפינן עיכובא בחטאת דכתיב בה היא: כאן, ובפרק קמא דזבחים בשני מקומות [בגמרא ד] רבי אליעזר אומר אף האשם (דף י:): אמר לו רבי יהושע חטאת נאמר בה היא בשחיטה כו' עד התם חטאת טעמא מאי דכתיב בה היא. ותימה: דהתם בההיא פירקא גמרא דחוץ מן הפסח והחטאת (שם ז: ואילך) יליף מקראי אחרני'!

ולשון הגמרא דחוץ מן הפסח והחטאת (זבחים דף ז סע"ב ואילך): 'חטאת מנלך? דכתיב: ושחט אותה לחטאת – שתהא שחיטה לשם חטאת; ואשכחן שחיטה, קבלה מנלך? דכתיב: ולקח הכהן מדם החטאת – שתהא קבלה לשם חטאת; ואשכחן שחיטה וקבלה, זריקה מנלך? דאמר קרא: וכפר עליו הכהן מחטאתו – שתהא כפרה לשם חטאת'. והם דרשות התורת כהנים דעל הפסוק 'ושחט אותה לחטאת' (ויקרא ד, לג) הנאמר בחטאת כבש דיחיד תניא: 'ושחט אותה

ה
ל
כ
ד
כ
א
ב
ל
א
כ
ר
כ
ד
כ
ה
ל
ל
כ
כ
ו
ל
ה
ו
כ
צ
ל
כ
ד

ה
י
ל
ה
י
ד
ב
ה
א
ב
י
ד
ד
ה
ל
ד
כ
ג
כ
כ
א
ב
ד
ד
ה

לחטאת – שתהא שחיטתה לשם חטאת, ועל הפסוק 'ולקח הכהן מדם החטאת' (שם ד, לד) תניא 'ולקח הכהן מדם החטאת – שיהא קיבול דמה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו – שתהא כפרה לשם חטאת. מכאן אמרו: שחט שלא לשמה קיבל שלא לשמה הוליד שלא לשמה זרק שלא לשמה פסל'.

[ובתוספות זבחים דף ח ע"א ד"ה זריקה מנלן מוכפר עליו הכהן מחטאתו כתבו: הרבה יש תימה דהני קראי דשחיטה וקבלה ושחט אותה לחטאת ולקח הכהן כתיבי בסתם חטאת כגון חטאת חלב בפרשת ויקרא גבי כשבה והאי קרא דוכפר עליו הכהן מחטאתו כתיב בחטאת דשמיעת קול וביטוי שפתים, אבל בחטאת חלב לא כתיב מחטאתו אלא על חטאתו כתיב ובתורת כהנים באותה פרשה עצמה דחטאת חלב דריש מקרא דמחטאתו אע"ג דלא כתיב בההיא פרשתא וזהו תימה דשביק קרא דעל חטאתו דכתיב בההיא פרשתא.

ובסוף התוספות כתבו: 'ויש מפרשים דמחטאתו דקאמר היינו בשעיר נשיא דכתיב ביה נמי מחטאתו וקאי גם אחטאת חלב, וקשה דכתיב לאחר הקטרת אימורים. נראה לי ברוך' (והוא כנראה הערת רבינו ברוך בר יצחק מחבר ספר התרומה, תלמיד הר"י).

ובגמרא שם דף ח סע"א מסקינן דאמר קרא זאת התורה לעולה ולמנחה וגו' הקישו הכתוב לשלמים מה שלמים.. בעינן לשמן למצוה, אף חטאת.. בעינן לשמן למצוה; הילכך מצוה משלמים, והנך קראי לעכב.

אבל בתורת כהנים לא נזכר על הפסוק זאת התורה דהקישו הכתוב לשלמים דבעינן לשמן, ולהכי תניא התם על הפסוק הנאמר בחטאת נשיא: חטאת הוא (ויקרא ד, כד): 'חטאת שיהו כל מעשיו לשום חטאת. הוא, פרט לששחטו שלא לשמו' [ובתורת כהנים על הפסוק הנאמר בשלמים 'והקריב מזבח השלמים' (ויקרא ג, ג) דרשינן: 'והקריב מזבח, אע"פ ששחטו שלא לשמו'.

ובגמרא מנחות דף ד והברייתא שבזבחים דף י אולי לשיטת התורה כהנים שמהפסוק 'חטאת הוא' האמור בחטאת נשיא ילפינן מתיבת חטאת למצוה ומתיבת הוא לעכב. ובהנך קראי דחטאת יחיד נתפרש דבעינן לשמה בכל שלשת העבודות (דשחיטה, קבלה וזריקה; אע"ג דשחיטה כשרה בזר).

משא"כ בסוגיא דגמרא זבחים דף ח סברי דבעינן פסוק לעכב על כל עבודה בנפרד (והני קראי דחטאת יחיד הם לעיכוב), ובעינן פסוק למצוה על כל עבודה בנפרד; ולהכי כתבי דלמצוה ילפינן משלמים.

[א] בתוספות מנחות דף ד ע"א ד"ה ליגמר עוונו מעוונו דשמיעת הקול כתבו: 'תימה דבהוריות פרק הורה כהן משיח (דף ה:) יליף דלא מייתי אשם תלוי אלא על ספק חטאת קבועה בג"ש דנאמר ואשם באשם תלוי ונאמר ואשמו בצבור ואדרבה נילף עוונו מעוונו דשמיעת הקול דעולה ויורד'. והעירו המפרשים (וכן הוא גם בהגהות חדשות שנדפסו מגוף כתב יד ר' עקיבא איגר בגליון התלמוד) דלכאורה היינו קושיית רב שימי בר אשי לרב פפא במסכת הוריות שם: 'ונילף ואשם ונשיאת עון מן ואשם ונשיאת עון', ולכן מסיק שם רב נמחמן בר יצחק 'דנין ואשם ומצות ה' אשר לא תעשינה מואשם ומצות ה' אשר לא תעשינה, ואל יוכיח שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו שלא נאמר בהם ואשם ומצות ה' אשר לא תעשינה'.

[ב] בתוספות שם ד"ה לאחר הקטרת אימורים (בסופו): 'והא דדריש בפרשת זאת תהיה גבי אשם מצורע כי כחטאת האשם הוא פרט לששחטן שלא לשמה – נראה דאסמכתא בעלמא הוא'.

ולשון התורה כהנים על הפסוק בפרשת מצורע הנאמר בכבש אשם מצורע 'ישחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת.. כי כחטאת האשם הוא לכהן' - 'הוא פרט לששחמו שלא לשמו'.

ולא פירשו התוספות מדוע נראה דאסמכתא בעלמא הוא.

וּבפִּירוּשׁ הַחֶפֶץ חַיִּים עַל תּוֹרַת כַּהֲנִים כְּתַב דִּהְיוּנָה בְּדִרְשַׁת הַתּוֹרָה כַּהֲנִים הוּא שֶׁלֹּא עָלוּ לְבַעֲלִים לִשְׁם חֻבָּה.

והוא פלא: מדוע צריכים פסוק מיוחד באשם מצורע יותר משאר כל הקרבנות שלא עלו לבעלים לשם חובה אם שחטן שלא לשמו (ובגמרא זבחים דף ה ע"א אמרינן: 'רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי: אם כשרים הם ירצו, ואם אין מרצין למה באין?'), ואמר אב"י דקושיית ריש לקיש הוא דאשם ארצויי נמי לירצי. וי"ל דלשיטת החפ"ץ חיים להכי דרשינן לה בתורת כהנים לומר דגם באשם ארצויי לא מרצי וילפינן לכל האשמות מאשם מצורע).

ופירוש הנ"ל הוה אתי שפיר אם היה אפשר לפרש דגם הדרשה מ'חטאת הוא' הנאמר בחטאת נשיא 'פרט לששחטו שלא לשמו' היינו דלא עלה לבעלים לשם חובה, אבל הא דפסולה בדיעבד ילפינן מקראי דחטאת יחיד. אבל] כבר נתבאר לעיל אות א שהילפותא דחטאת נשיא 'הוא פרט לששחטו שלא לשמו' בא להורות שהוא פסול (כפשטות הסוגיא דזבחים דף י:) [עיין שם ההוכחה על כך מהא דדרשינן בתורת כהנים בפרשה דשלמים 'אע"פ ששחטו שלא לשמו'], ולפי זה צריך לפרש כך גם באשם מצורע שהוא פסול אם שחטו שלא לשמו.

ו"ל דרב דאמר במנחות דף ד סע"א ואילך 'וכן אתה אומר באשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן פסולין הואיל ובאו להכשירו ולא הכשירו' אויל בשיטת רבי חייא דודו שסידר את התורת כהנים ולמד מהפסוק דאשם מצורע ששחטו שלא לשמו פסול.

ובגמרא מנחות דף ה ע"א מותבינן ליה מהא דתניא (בתוספתא נגעים פרק ט, א): 'אשם מצורע שנשחט שלא לשמו או שלא ניתן מדמו על גבי בהונות הרי זה עולה לגבי מזבח וטעון נסכים אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה וצריך אשם אחר להכשירו', ומוקמין לה בתיובתא.

ובתוספות שם ד"ה תיובתא כתבו: 'הוה מצי למימר רב תנא הוא ופליג כדקאמר בכמה דוכתי'.

והתוספתא היא כדברי רבי יוחנן דאמר במנחות דף פט ע"ב 'אשם מצורע ששחטו שלא לשמו טעון נסכים שאם אי אתה אומר כן פסלתו'. ומייתנין לה בגמרא שם דף צ ע"א בכותרת: 'תניא כוותיה דרבי יוחנן', ומסתבר שהוא מהברייתות ששנה רבי ינאי שהיה רבו של רבי יוחנן [כנ"ל אות ב ושם נסמן].

יג) בגמרא מנחות דף ד ע"ב גרסינן: 'אמר רבי ירמיה מצינו שחלק הכתוב בין מכפרין ובין מכשירין, מכפרין אית בהו דאתו לאחר מיתה מכשירין לית בהו דאתו לאחר מיתה - דתנן: האשה שהביאה הטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה, עולתה ומתה לא יביאו יורשין הטאתה'. ופירש רש"י בד"ה לא יביאו יורשין הטאתה 'דזו אחת מחמש חטאות המתות חטאת שמתו בעליה, וחטאת יולדת מכשיר הוא כדאמרין בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כו.): מפני שמכשרתה לאכול בקדשים; ומדחטאתה להכשיר, עולתה לכפר כדכתיב ביולדת: אחד לעולה ואחד לחטאת [וכפר עליה הכהן]'.
והנהגה

ובתוספות ד"ה מכשירין כתבו: 'פירש בקונטרס חטאת יולדת מכשיר היא כדאמרינן בפרק דם שחיטה מפני שמכשרתה לאכול בקדשים, ואנב ריהמיה לא דק שם ומשנה היא בפרק המביא אשם תלוי (כריתות דף כה.) [ו]בתורת כהנים'.

ולהעיר דבתורת כהנים על הפסוק (ויקרא יב, ז) בפרשת תזריע המדבר ביולדת שהביאה

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

ת
יו
לו
וד
י
ח
בו
ונ
א
בו
יב
דו
דו
ל
ח
מ
נ
מ
י
א
מ
י
ה
נ

כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת 'והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה.. תניא: 'והקריבו. מה תלמוד לומר? לפי שהיא טעונה שנים – יכול יהו שנים מעכבים אותה? תלמוד לומר: והקריבו, אחד מעכבה ואין שנים מעכבים אותה, איני יודע אם חטאת אם עולה, כשהוא אומר וכפר מה מצינו בכל מקום כפרה בחטאת, אף כאן כפרה בחטאת. וטהרה לאכול בזבחים', ועל הפסוק 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה' (ויקרא יב, ח) הנאמר בקרבן יולדת שלא תמצא ידה להביא שה ומביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת תניא: 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת. וטהרה, לאכול בזבחים'. ומוכח מהתורת כהנים שהכפרה בחטאת.

וברש"י על הפסוק והקריבו לפני ה' מעתיק תיבת 'והקריבו' ומפרש: 'ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם, ואיזה הוא חטאת, שנאמר: וכפר עליה הכהן וטהרה, מי שהוא בא לכפר – בו הטהרה תלויה'.

ומבאר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו "אז די טהרה פון דער אשה היולדת איז תלוי דוקא אין דעם קרבן חטאת וואס קומט לכפרה און ניט אין דער עולה.

ווייל די טומאה קומט דורך אן ענין וואס דארף האבן כפרה איז דעריבער די טהרה פון דער טומאה פארבונדן דערמיט וואס זי ברענגט איר כפרה" [לקוטי שיחות חלק כז ע' 86].

והיינו משום שכל לידה (בכל אשה) בצער הוא תוצאה מחטא עין הדעת, ולכן היא צריכה להביא כפרה על זה (וראה בחיי פרשת תזריע על הפסוק אשה כי תזריע וילדה וגו' וטמאה גו' כימי נדת דותה, כלי יקר ריש פרשת תזריע) [לקוטי שיחות שם ע' 85 והערה 39].

[ובפירוש הר"א מזרחי ניסה ליישב את הרש"י על החומש לפי הגמרא דמנחות, ועד"ז כתב בחק נתן על מנחות דף ד ע"ב. אבל לפי הפשט הגה בפירושו על המקרא פירש רש"י בהתאם לפשוטו של מקרא וכפי דדרשינן לה בתורת כהנים].

אבל בתוספות חיצוניות (נעתק ב'מוסף תוספות' לרבינו בצלאל אשכנזי על תוספות מנחות דף ד ע"ב ד"ה לא יביאו יורשין חטאתה) כתבו שלא יסתור המשנה בנויר דהאשה שהביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשין חטאתה להתורת כהנים בפרשת ויקרא בפרשת עולה ויורד דשמיעת הקול וטומאת מקדש וקדשיו 'שאם הפריש חטאתו ומת יביאו יורשים עולתו' דגרסו התוספות בההיא ברייתא 'ומנין שאם הביא עולתו ומת יביאו יורשין חטאתו תלמוד לומר אחד לחטאת ואחד לעולה' [וכן הוא הנוסח בשני כתבי יד של תורת כהנים שם] (לפי ביאורו של רבינו יחיאל מפאריז דבחטאת העוף אין דין חמש חטאות המתות 'דהיינו דוקא הכא (בחטאת העוף של יולדת אמרינן שאם הביאה עולתה ומתה שלא יביאו יורשין חטאתה) משום דחטאת מכשיר גבי יולדת והכשירה עיקר, דכפרה לא שייך בה שהרי לא חטאה' (והוא בניגוד לפשטות לשון התורת כהנים בפרשת תזריע 'אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת', אבל בשאר הנוסחאות של תורת כהנים פרשת ויקרא לא נזכר דין האיש שהביא עולתו ומת אם יביאו יורשין חטאתו).